

79 Quero an occupata hodie per principes christianos inter se bella & guerras ppria auctoritate ul' temeritate mouentes & q' unus qete & pacifice possidet & ab antiquo possedit aliq' denuo uiolēt occupāt An licite teneāt? Rndet Anto. de bu. c. q' super his deuoto secundū Hosti. q' nō uidet q' iuste teneāt nec uidet qualiter q'fessores eorū peccata quāq' notoria palpitēt & dissimulent nec qualiter ab eis dē castra & possessiones & alias elymolinas scienter accipiant & absoluant: & p cōsequēs nō uidet qualiter in italia prescribi possit de prescriptione. c. fi. Vnde dicit Caueant & sibi cōsulant: unde timēduz ē ne cateruatim ad inferos innumerabiles populos secum trahant. Q' o di. Si papa. Peniteant ergo & quod sciunt esse alienū restituāt. i. q. q. s. per totum & q. 6. c. i. si uoluit per ueram pniaz repari d' summa trinitate. c. i. & sacrum.

80 Quid de cōtib9 nostris qui tota die sine auctoritate pncipis arma sumūt & sumi faciunt & uassallos pprios exhereditāt. Rndet idem Hostien. de treu. & pace. & quid sit iustū. Non dubito quin ad restitutionē teneātur nisi seruēt iuris ordinem qui ē: ut si uassallus uult stare iuri audiatur. Si cōtumax ē ipugnetur quod pōt fieri auctoritate iuris ul' iudice precipiente. ff. de rei uendi. l. qui restituere. Nulli enī licet arma mouere ad alium ipugnādum sine auctoritate iuris ul' iudicis. Aliter penam incurrit cū itelligatur uiolentiā iferre. ff. q' metus cā. l. extat. Si ergo dñs qui imediate subē principi de uassallo pprio cōqueratur & uellet tutiorē partem eligere. s. quo ad animā: cōsulo q' nō dicat sibi ius: sed p auctoritate principis gladiū assumat ul' ad dyocesānū uassalli recurat ad cuius monitionē si obedire noluerit excoicabitur rōne peccati. extra de iudi. c. nouit & de maio. & obe. c. solite de censi. c. ois aia & si p anū steterit excoicat? ex tunc dyocesān9 ipm & res ei9 exponet. hec Hostiē.

81 Quid de istis bellis indiētis quotidie ab una ciuitate alēi sin auctoritate principis. Rndet Io. de pla. insti. qui mo. ius patri. po. sol. & sed ab hostibus qui dicūtur latrūculi: iō ab eis capta subiacēt restitōi: ut .l. quia latronib9. ff. de testa.

82 Quid de istis partialibus ciuitatum quando una pars expulsa indicit bellum ciuitati. Rndit idē ubi supra q' nō dicitur bellū: s3 dissensio ciuilis ex qua res publica leditur: & ideo in tali bello nō hēnt locum statuta de bello licito. l. si quis i gemia. & i ciuilib9. ff. d' captiuis & iō i eo capta subiacēt restitōni.

83 Quid de istis socialibus gentium armoz qui ad suū libitū discurrunt territoria ciuitatum faciendo redimere. Respōdet ide3 q' latrones sunt & de oibus per eos 9missis tanquā latrones puniendi sunt. ut. l.

hostes de captiuis.

Quid de his que recuperantur ab hostibus p milites & stipendiarios. Rndit Io. d' pla. insti. qui mo. ius patrie pntis soluitur. & si ab hostib9 q' debent in pristino statu reponi: unde bestie ablate per hostes & a nostris stipendiariis recuperate debent restitui eis quoz pño erant di. i. sicut liberis & .l. ab hostibus. l. 2. ff. de captiuis. Et hoc uerum est in rebus que habent postliminiū quod ē ius qd' debet captiuis post q' a captiuitate liberati sunt sicut sunt equi naues onerate curr9 & boues & alia ppter usum belli parata de quibus. l. 2. & .i. ff. de captiuis. Item fallit in armis recuperandis que nō restituitur illis qui amiserāt q' uitupose amittūtur. l. i. ff. de captiuis: sed in rebus hostium captis distiguitur aut sunt res imobiles & debent publicari nō at efficiūt capientium. l. si captiu9. & expulsus. ff. d' captiuis. Si sunt res mobiles efficiuntur capientiu. l. si quid in bello. ff. de captiuis nisi capiantur uictis hostibus quia tunc debent distribui scdm merita ut dictum ē supra. & 6.

Quero an in iusto bello nō solū cōtra principalē iniuriantē sit licituz pugnare ipsum & personas suas capiēdo sed etiam uassallos & subditos ac complices & eum contra iustitiam adiuuantes. Rndet Innocenti. in. c. sicut de iure iurādo q' aliqui dicūt q' sic ar. de officio dele. c. i. Alii dicunt q' possunt quādiu sunt in actu belli non aliter si pugnant cōtra mouētē bellum ul' nisi de rebus eoz: puta si i castris ul' edificiis aliis lederēt.

Vt ille qui recuperat rem sibi subtraham furto uel uolentia uel equipollētem furtiue uel uiolēt teneatur ad restitutionē rei quā sic recuperat. Rndit Alex. de ales in. q. in tractatu restitutionum sine preiudicio opinando iuxta aliquoz sentētiā q' cum aliquis furtiue ul' uiolētē recuperat rem nō suam: sed equipolētē rei sue: si hoc icōtinēti fiat. s. sine interpellatione tēporis nō tenetur ad restitutionē rei illi9 nisi fur p raptor restituat illud qd' abstulit ei. quia licitū ē uiz ui repellere in cōtinenti. Exempli gratia. Aliquis aufert alii equum suū p furatur: ille cui ablatu ē equ9 insurgit statim i eū & cum non possit ei auferre equū quē spoliator abstulit illi: aufert illi suū. In hoc cāu nō tenetur ad restitutionē nisi fur uel raptor restituat illi quod abstulit nisi forte melior fuerit equus spoliatoris quā spoliati: quia tunc tenetur ad restitutionē tanti quātum ualet plus seu preual3 q' aut possit recuperare rem suam icōtinenti rapiendo p equipollente3 rei sue uidetur per simile sumptū i. l. deutronomii. i9. Vbi loquit q' cū aliquis non de idustria itefecerit aliquem ppinqu9 occisi ipune poterit icōtinēti occidere occisorem dūmō dolore stimuletur licet

prior occisor non fuerit reus mortis. Multa enī perpetrata instante dolore remanēt impūta que si cessante dolore fierēt eēnt pūenda unde spoliatus re sua si incontinēti manente dolore ex damno sibi illato recuperaret rem sibi furtiue uel uiolētē subtractā furtu Rapina rei equipollentis facta spoliatori: nō credo q̄ teneatur ad restitutionē. Sed si tēpore interpellato cessaret dolor nō uidetur mihi q̄ posset cum recta q̄scientia rem suam recuperare furto uel rapina rei equipollentis: quia hec res nūquā fuit sua: sed p iudiciū rem suam debet recuperare. Si uero rem ppriam recuperet furto uel rapina uel uiolentia nō tenetur ad restitutionē. Non obstat q̄ nemo debet sibi facere ius cum nō sit iudex quia rñdit idem quia homo dicitur pp̄ cōsuationē reipublice. Periculū enī maximū imineret reipublice si quilibet faceret sibi ius. Vnde ubi nullū periculū rei publice utpote quādo aliquis sine omni scandalo recuperat rē sibi ablatā: bñ licet sibi facere ius nec tenetur ad restitutionē. Sic s̄m modum predictum dicēdū ē ad predicta iuxta sentētiā iurispitoy q̄ s̄m diffinitionē illoy qui sunt iurispiti i iure diuino pōt dici q̄ qui sine scādalo rem suā latēter uel p uiolētā accepit uel rem equipollētē rei sue nō tenet restituere. q̄a simplicit̄ n̄ facit furtū. et si dicat q̄ q̄tractat rē alienā dicēdum q̄ nō ut alienā.

De famulo furtum subtrahente a domino ppter mercedē negatā.

87

Q Vid d̄ illo qui f̄uiuit dño fideliter & dñs nō uult ei reddere mercedē suam & furatur dño equiualens mercedi sue: an teneatur ad restitutionē? Rñdet Alex. de ales ubi supra q̄ nec tēpore negatē mercedis nec p̄licitū ē ei spoliare dñm suū q̄a nihil q̄ dñs habeat ē uel fuit f̄uiētis neq̄ ip̄e f̄uiendo & iā cōpleto f̄uitio efficit q̄ suū ē: sed q̄ suū eē debebat. Cā enī efficiens meritoria non ē uere & pprie cā mercedis quā meretur sed ip̄e dñs uel reddens mercedem sicut cū aliquis p caritate meretur uitā eternā ip̄e nō ē pprie cā uite eterne: sed deus qui eā dat: nec ē simile. Iosue 8. Vbi dicitur q̄ filii israhel ceperunt ciuitatē Ay p īsidias. Vt dicit Aug. cu3 quis iustū bellū suscepit: utz̄ aperta pugna an īsidiis uicat nihil ad rem pertinet: quia dñs iam cōtulerat terrā pmissionis filiis israhel. Itē nō obstat exo. 21. q̄ filii israhel postulauerūt mutuo ab egiptiis aurū uel argentū & nō reddiderūt eis: quia fuerunt f̄ui egiptioy nec habuerūt mercedem: quia illud precepit dñs cui3 maxime erant res egiptioy. Vnde trāstulit dñm eaz̄. Idē Ric. in. q̄. di. 15. q̄ dicit q̄ peccat in modo recipiendi licet nō ad restitutionē teneatur i. q̄. 5. nō sane. Concor. Asten. i. sum. li. 5. ti. 29.

De restitutione acq̄sitorū i ludo.

88

Q Vero an acq̄sita in ludo subiaceant restitutioni. R spōdet Ric. in. q̄. di. 15. ar. 5. q̄. 8. Quidāz ludi sunt ita phibiti q̄ tamē nō precipitur restitui hōi qd̄ lucratur s̄m legē illius ludi sicut sunt torneamēta. Vñ illi qui lucrāt tali ludo quīs peccet & quia faciunt cōtra phibitionē ecclesie tamē restituere nō tenentur Sunt & alii ludi phibiti ita q̄ etiā precipitur restitui illud qd̄ ludēs tali ludo lucratur cui3 mōi ē lud9 alearū & taxilloy. Et q̄ tales sint ludi phibiti habetur di. 35. ep̄us & ff. de allea. p totum & i auctētica de sanctis ep̄is. 5. Interdicim9. & extra d̄ uita & honestate clericoy in. c. clerici officia i textu & glo. Nō tñ ē phibitū ludere nisi ex cupiditate & p cōi quiuio faciēdo. ff. de al. lultia. q̄ i cōuiuio uescēdi cā ponitur in eandē rem familia ludere pmittitur. Q̄ aut ludēs restituere teneatur q̄ lucratur in ludo alleay uel taxilloy s̄m q̄ phibit9 ē in dicto. c. ep̄us & glo. & ff. de alle. l. ul. i dicto. c. clerici officia i glo. Quod aliqui sic eē credunt intelligendū. s̄. q̄ p iudicē ad restituēdū pōt d̄ iure cōpelli: si tamē p sententiā iudicis nō cōpelli restituere nō tenetur. quia talis restitutio precipitur i penā lucrantiū tali ludo nec iura ad hoc allegata dicunt qd̄ teneatur restituere ip̄o iure: sed q̄ ab eo pōt de iure peti. Aliquis enī quādoq̄ aliquid licite retinet anq̄ p sententiā dimittere q̄pellatur qd̄ tamē p sententiā iuste latā restituere cōpellitur. electio enī excoīcati minori excoīcatōne nō ē irrita ip̄o iure. tamē ē irritanda. extra de cle. ex mi. 5. si celebrat. In terficiens etiā hōiem iuste pōt p sententiā iuste priuari hereditate sed tamen ante sententiā nō tenetur illā dimittere. Cois tñ opinio que ē securior tenet q̄ eo mō q̄ ludus taxilloy ē phitus hō tenetur de iure ad restituēdū illud qd̄ lucratur ē per talē ludū q̄a nō tantum phibetur ille ludus: sed et acq̄sitiō lucri p talē ludū. quia tñ ut aliqb9 pbabiliter uidetur tal restitutio nō precipitur per ius canonicū: sed tantūmō p ius ciuile nō uidetur q̄ ad hāc restitutionē sint obligari de necessitate nisi illi qui de iure legib9 subsunt ip̄erialib9 nisi alibi sit talis q̄stitutio p cōsuetudinē approbatā. Videt tamē aliis pbabilit̄ q̄ talis restitutio precipiatur ip̄licite i iure canonico quia leges imperiales nō cōtrarias iuri diuino nec abrogatas p ius canonicū nec p aliq̄ q̄trariā cōsuetudinē rōnabilē iura canonica obf̄uandas decreuerūt. io. dies de capitulis in. c. quis aut. & duob9 his imediate sequētib9 Item Hosti. in ti. de pe. 5. quibus uer. sed & sunt addit dicens. S3 & sunt p̄sone quibus ē idistincte restituēdū quicquid ab eis in ludo lucrātū siue extortū ē: puta furiosi pdigi minores. i. 5. anis & maxie pupilli. Item in mēte captis furdi ceci & perpetuo morbo laborātes

quib9 tutores & curatores dati sunt: & sic per se et ppria nō libere administrat. ff. de postu. l. i. i. fi. & l. 2. & isti. de cura. i. Rndet idem de monacis & claustralib9 ar. 12. q. i. nolo. & c. nō dicatis & de testa. mo. c. cū ad monasteriū. Idem in uxore ludente res mariti & in filio familias ludente res paternas & i administratore ecclesie ludente res ecclesie que paupū sunt. in quibus omnibus tutori uel curatori abbati marito patri ecclesie ē restitutio facienda. Ray. aut distiguit. Vtrū aliquis ludens uoluntarius excupiditate amiserit & talis nō pōt repetere & si lucretur saltem in iudicio anime tenetur restituere. Vel coactus iuitus attractus. Vel per nimia iportunitate iuductus: & si talis amittat pōt repetere & si lucretur nō tenet restituere. Deb3 tamē paupibus erogare. Et idem dicit de illo qui cum infirmus esset causa recreationis modicū lusit dum tamē aliū inuitū nō cōpulerit. Et fm hanc distinctionem dicit Hosti. iura & opiones supradictas posse ad consonatiam reduci ar. ad hanc di. i. q. q. c. nō sane extra de symo. dilectus. i. ff. si quadrupes paupie fecisse dicatur. l. i. §. cu3 arietes. c. ad. l. iuliam de ui. publica uel priuata. quoniā multa & ff. ad. l. acquileā. l. si ex plagis. §. tabernarius. Alex. uero de ales. i. q. in tractatu restōnuz dicit qd aleatores nisi fraudem imisceant i ludis suis nō tenentur de stricto iure ad restitutionē pactum interuenit inter partes qd utq3 parti placet & obligatio qd dicti. Vnde fm pactum illud & obligatōez cōdicti. nec ille qui amisit pōt de iure repetere nec ille qui lucratus ē tenetur restituere: & quia antiqua iura iubent illud restitui & cōcedunt actionem repetendi magis uidetur esse ciuilis satisfactio & pena ppeccato q̄ obligatio ad restitutionē. Nō ē enī honestū hui9mōi lucz nec honesta occupatio in talibus: imo sepe multū dānosa efficit reipublice cū rōe ludi distrahāt possessiones et exheredentur successores et posterī. Vnde et Iustinian9 dicit qd alleaz usus prodit i lacrimas. Vñ ad cohabitationē mali sequētis data ē illa lex de alleatorib9 sicut in foro pñiali iungitur sepe satisfactio pecuniaria nō solum eis qui lucrati sunt: sed etiā eis qui amiserūt: ut reprimatur i honesta occupatio et malum subsequens. Sco. uero in. q. di. i. c. dicit qd illa lex ultima de aleatoribus que permittit repeti pditū in ludo et psequens restitui. ligat solum illos qui uiuēdo pollicite subsunt legi i periali qui forte nulli sunt hodie: quia ubi lex illa sc3 imperialis consuevit habere locum municipia preiudicant imperialibus ut patet in italia.

De restitutionē notarioz.

89

Vid de notario qd damnificat aliquem ppter eius imperitiam Rndet dñs Io. de pla. isti. de obli. que ex quasi male. na. in prin.

23
qd tenetur ad itereffe partis ut. l. fi. c. de mgaribus cōueiendis. hic ē qd tenet iura scire saltē ad ei9 officiū spectātib9 ut a q tractib9 illi citis se abstineāt: ut notat glo. i. l. generali. c. de tabula li. io.

Quid si faciat falsum instrumentū dic qd multo magis punitur ut isti. de publicis iudiciis. §. Item lex cornelia de falsis ubi iponit pena mortis suo & deportationis & publicationis bonoz libero homini qui scienter falsum testamentum uel istrumētum scripsit signauerit recitauerit p signū adulteriū iposuerit ubi uide plura pulcra p dñs Io. & i. l. aptiores. C. d. exac. tributoz li. io. ubi dicit qd exactores tributoz tenentur scribere nomē soluētis mensem. & diem & quātū soluitur ex qua cā ut. l. i. c. de apo. publicis aliter icurrunt magnum damnū & manus aputationem ut i auctentica de man. prin. §. coges colla. 3 Et eadem pena punitur etiā notari9 scribēs cōtract9 alienationis phibite ut i auctentica de phi. feu. alie p fede. C. i periale. §. scriba uero colla. quarta.

Quid de aliis artificibus cui9cūq3 artificii asserētib9 se pitos i arte sua Rndet idē insti. de obli. que ex quasi male. na. qd tenet si alique3 ignorātia ledāt. l. fi. §. i. & l. 2. ff. si me. fal. mo. di. & notat glo. in. l. si qd fundū. §. cellus. ff. locati.

De restitutionē medicoz.

Equitur de restitutione medicoz unde dicit tex. isti. ad l. acqui. §. preterea si medicus. Qd medicus curā egri dereliquēs uel male secās egrum ē in culpa. & ideo acquileā tenet ad restitutionē alit estiationē fm q̄ti pñmi ualuit i fra ānum. Concor. l. quia actionē. §. fi. cū. l. se. ff. ad. l. acquileā. Et nota fm Io. de pla. in dicto. c. preterea si medicus: qd culpa cōmittitur āte factū nō puidēdo & in ipo facto ut male secando & p9 ipm factum ut dereliquēdo egr9 ut dicto. §. preterea. & notat glo. in. l. idē iuris. ff. ad. l. acquileā. Vnde nota fm eūdē qd medicus dereliquēdo curā egri ē in culpa saltem leui uel leuissima fm qd infirmus erat i qualescētia & sic dereliquēdo uidetur prebere cām mortis. & ideo punitur. Si aut medicus gratis curabat dicit glo. in dicta. l. idē iuris qd tenetur d culpa leui ad si pitudine gestoz negotioz. Itē nota fm eūdē qd i pitia medici ānuērat culpe. ut dicto. §. preterea & l. si quis fundus. §. cell9 locati & ff. de re. iu. c. nō ē sine culpa. et ibi glo. i. q. i. c. non ē putanda in fi. 29. di. c. fi. de eta. et quali. c. ad aures de homicidio. c. tua. Et hoc uerum i medico et iudice et quocūq3 artifice asserēte se pitū i arte sua: quia tenetur nō solum de dolo et lata culpa: sed etiam de i pitia et ideo medicus imperitus tenet de sua i pitia. ut in iuribus allegatis et. l. illicitas. §. sicuti. ff. de offi. presi. Quia i pitus medicus reputat p n

90

91

92

medico. ut notatur. In. l. q. si nolit. §. ma. nciptu. ff. de edilio edicto. & fauore publice utilitatis medicus semel approbatus potest reprobari si non est sufficiens. l. sed & reprobari. ff. de excu. tu. Similiter iudex eo ipso quod locat se per iudice & assessore uidetur asserere se peritum & ideo tenetur ut. l. si iudex. ff. de uariis. & extra or. cog. & notat glo. in. l. 2. ff. q. q. iure quinimo ratione asserere pitie lata culpa equipatur dolo ut. l. ad cometariem. ff. de custo. reor.

93 Quid de medicis qui gratia lucri prestant morbos infirmis de quibus dicendum quod absque dubio ad restitutionem tenentur. quia si medicus bonorum fortune. i. iudex & aduocatus ex prelatione litis tenetur ad restitutionem petendo superfluas dilationes multo magis prestant infirmitatem in detrimentum corporis infirmatis.

94 Quid de medico ipeyto. Respondet Hostiensis in sum. in ti. de pnia. §. quibus uer. Tenetur etiam iudex quod medicus ipeitus tenetur ad restitutionem de eta. & quali. c. ad aures & his qui talem scientiam eligit de culpa ipsius tenetur de officio. Archi. c. ea que. Item idem Hostiensis in sum. in ti. de hoici. §. pe. uer. Ideo licet dicitur sic. ideo licet medico imputetur culpa ante factum puta quia itromittit se de medicina cum sit ydiota & culpa in ipso facto: puta quia l3 discretus sit in arte non tamen sequitur traditiones artis sed capitaneam uoluntatem: & culpa per factum puta quia perit9 erat etiam traditio artis sequitur: sed non adhibet diligentiam circa custodiam infirmi si tamen neque ante factum neque in facto neque per factum in culpa deprehendatur non imputatur ei si infirmus aliter fatuitate sua per auaritia percau fortuitu moriatur. Recurrat ergo quilibet medicus ad conscientiam suam ut supra de eta. & qualita. c. ad aures & de homi. tua. ff. de offi. presi. l. illicitas. §. sicuti. ff. ad. l. acquileam. l. idem iuris & insti. ad. l. acquileam. §. i. ipeitiam Sed in hoc casu propter graue scandalum interdicitur ei executio quous nihil deliquerit de homicidio. c. ex litteris Est etiam consilium Gof. q. p. moti & maxime promouendi ad sacros ordines ab ope praticali & potissime cirurgico quod incisionem & adustionem requirit abstineat extra ne cle. uel mo. c. sententiam de homi. c. tua nos cum in nullo uacillare debeat conscientia promouendi. 33. di. laici hec Hostiensis.

De restitutione acquisitorum per litigium.

95 Vero an male acquisita per litigium subiaceant restitutioni & primo quid de accusatoribus & denunciatoribus criminum. Respondet Hostiensis in ti. de pnia. §. quibus uer. quid de denunciatoribus quod si caluniose hoc fecerint tenentur ad restitutionem damni dati. Item tenentur penitentiam agere si ex odio ad hoc procedant: quia ex caritate debent talia procedere. 23. q. 5. c. prodest. 21. q. 5. c. non uos in. c. si peccauerint. §. q. 3. c. i.

Item secundum Monacum. crimine concussionis committit & tenetur ad restitutionem quia pecunia accepta desistit ab accusatione in sum. in tractatu restitutionum uel qui accepit pecuniam ut accusaret tenetur ad restitutionem ei in cuius iniuriam per eum quod dedit quoniam non turpiter dedit. i. q. 3. iubemus.

De restitutione iudicis.

97 Quid de iudice qui dolo seu imprudentia. i. ignorantia sua iniuste sententiam tulit. Respondet Monacum. quod tenetur ad totum interesse illi qui ex tali sententia lesus est nisi possit iducere illum pro quo sententiam tulit ad plenam satisfactionem lesi. C. de pena iu. qui male iudic. l. ul. & ii. q. 3. quatuor Et secundum leges multas alias penas debet sustinere Debet etiam & tenetur propter imprudentiam restituere lesi secundum leges ad arbitrium boni uiri iudicantis. ff. de uariis. & extra or. cog. l. ul. & isti. de obli. que ex quasi male nascuntur in principio. quod intelligit dominus lo. de pla. uerum nisi per appellauerit & succubuerit. quia tunc non tenetur. l. a perconsulibus. C. de appellacionibus. In iudicio etiam ante tenetur. quia fuit in culpa cum sciuit uel scire debuit se insufficietem & tamen iudicare talem causam presumptis. Sed hoc uidetur quibusdam quantum ad iudices delegatos ad minus quibus delegantur causae scienter a papa pro eo quod sunt boni uiri licet iuris ignari. non enim uidetur quod isti teneantur si ferunt iniquam sententiam dum tamen hoc faciunt bona fide & de consilio pitiorum aliter bene tenentur si in requirendo consilium fuerunt negligentes aut culpabiles. Item dicit Hostiensis ubi supra uer. tenetur et ubi sic dicit. Tenentur et iudices uel assessores qui se sciebat imputum & se de iudicio itromittit in statu. de obli. q. ex quasi male nascuntur. i. Rubri. negligentia.

De negligentia iudicis rubrica.

98 Sed quid si sufficiens est quo ad scientiam si uellet libros reuoluere & studere. sed quia negligens est & non uult studere: ita quod quod debuit condennare absoluit uel econuerso. Respondet Monacum ubi supra quod tenetur si omittit aliquid de contingetibus dando operam rei illicite: miti9 tamen agendum est cum isto quod cum illo quod dolo fecit.

99 Sed quid si recipit pecuniam ut inique iudicet. Respondet quod tunc tenetur restituere non tamen ei qui turpiter dedit. sed ei cuius iniuria accepit i. q. i. iubemus. & ar. i. 7. q. 7. si quis in atrio. ff. de calu. l. generaliter. §. aliud Idem Alexan. de ales qui de hoc tractat in tertio in tractatu iudicialium preceptorum.

100 Sed quid si accepit pecuniam ut bene iudicaret aut simpliciter ut iudicaret. Respondet Monacum. ubi supra quod cum ex officio suo teneatur iudicare bene & gratis turpiter accepit & crimine concussionis committit. Crimine enim concussionis est cum quis in officio constitutus extorquet aliquid per metum a subditis aut quando non uult facere ad quod tenetur nisi pecunia sibi

- data: aut cu3 aliquis officialis aut miles ultra sibi cōstitutā stipendia extorquet cōtra illud. Estote cōtēti stipēdiis uestris & tenētur pre dicti ad restitutōem. Idē Hosti. ubi supra.
- 101 Similiter qui accepit pecuniā ut nō iudicaret u3 etiam ut male iudi caret. i. q. i. iubem9. ii. q. 3. licet. i. q. 5. non sane extra de symo. nemo & c. dilectus li. i. & tenetur restituere illi qui dedit sibi bona itē tōne dedit sc3 ut ius & equitatē sibi suaret ut dicto. c. sane & c. dilectus. Si uero dedit ut aī m iudicis sibi mala intentione iclinaret n̄ tenet illi: sed pauperibus uel illi in cui9 iuriam data fuit talis pecuniā re stituenda ē: ut dicto. c. nō sane.
- 102 Item tenetur iudex ad litis estimationē ei qui per eius negligētiā3 lesus ē quādo nullo modo noluit sentētiā ferre. 23. q. 2. dñs & c. q. 5. administratores.
- 103 Item si iudex p̄ imprudentiam assessoris male iudicauit ignorāter erit excusatus & erit culpa assessoris qui ppter sciētiā precipue eligi d3 ff. q. quisq; iuris. l. 2. Idem Hosti. si iste assessor ab omnibus iustus & peritus credebatur & ip̄e tenetur. Item tenetur officialis qui habet certos redditus assignatos quicquid a litigatorib9 extorquet. 86. di. non sane. 23. q. i. militare. Secus tamē si non h3 stipendiū sibi assignatū. i. q. 5. nō sane.
- 104 Quid de officialibus iudicum qui incitant iudicem ad iuste iudicā dum ex certa scientia & contra cōscientiā3. Rñdet Hosti. ubi supra q̄ tenentur ad restitutionē.
- 105 Quid de iudicibus & aliis secularib9 admīstratoribus qui negligunt facere iustitiā & defendere oppressos ecclīasticos uiduas & pupillos Dic q̄ ip̄o iure sunt excoīcati p9 tertiā monitiōnē nec pnt absolui nisi pri9 dedāno satisfaciāt. ut dicit tex. iuncta glo. i. c. admīstratores. 23. q. 5. uide infra. §. cētēsimū quadragesimū sextū.
- 106 Quid de iudice qui omittit cōdēnationē expēsa3. Rñdet Io. de pla. in. l. obfuare. C. de curio. li. io. q̄ tenetur de suo refundere eas parti l. pperandum. §. Sin autem alterutra. C. de iudiciis & i glo. & i dicta. l. obfuare. Quod itelligē si fuerunt petite. aliter ius perit cā negli gentie sc3 partis nō petentis & iudicis non condemnātis melior est cā conueienti. l. si suum. §. si sequitur in fi. ff. d. uerbo. obli. Pōt tamē cōdēnare si uult licet non sit petitum cum hic emergat p9 litem cōtestatam & sic ad eius officium expectet. l. ediles. §. sciendum. ff. d. edilicio edicto. Quid de iudicibus facientib9 baratarias dic q̄ debent puniri. l. iulia repetendaz. ut iñstitutis de publicis iudiciis. §. sunt pre terea ubi uide plene p dñm Io. de pla.
- De restitutione aduocatoz.

Vid si aduocatus fuerit in culpa quia nō erat idoneus puta erat de psonis phibitis aduocare ut religiosus uel in sacris Rñdet Hosti. in sum. ti. de pñia. §. absq; aliter quibus uer. quid de aduocatis qui in hoc casu nō credit q̄ teneatur ad restōnē3 illi a quo accepit salarium si aliter diligēter officiū suū3 exequatur nec in culpa sit amissionis cāe sed aliter ē ei iungendū. ut illud ex pendat in pias cās & subueniatur peccatori oratōnibus & suffragiis ecclīe & illorum qui elimosinam recipiunt ar. i. q. 5. nō sane. i. 2. q. 2. gloria ep̄i & c. auxp.

Sed qd si recipit imoderatū priū seu salariū. Rñdet idem ubi supra q̄ ad pl9 tenet restituere illi a quo pl9 extorsit.

Quid si p ignorātiā uel negligētiā clientul9 suus amisit litē Rñd3 idem ubi supra q̄ tenetur restituere salarium & dānum qd ad hoc clientulus suus incurrit ar. ff. ad. l. acquileā. l. idē iuris & d. era. & qua. c. ad aures Item si p cauillationē abstulit aduersario suo bonā cām u3 ip̄am grauauit u3 i aliquo petēdo dilatiōē supflūam p allegando falsa cōtra cōscientiā u3 faciendo pōitiōnē duplicē u3 cauilosā p p̄structionem falsi testis uel quia induxit clientulū suū adueritatē negandā tenetur in solidum quo ad ue3p̄ intereē. Concor. Monal. in sum. in tractatu restitutionū.

Item tenentur aduocati de damnis cōtigētib9 eoz3 dolo & fraude puta quādo uolūt impedire admīstrationē alicui9 tutoris faciūt euz3 accusari de suspecto scientes q̄ lite q̄testata in cā suspitionis ime diate interdicatur tutori admīstratio aliter ut. ff. de solu. l. q̄ si forte & insti. quibus modis tute fi. §. desinūt. Item tenētur ad restitutionē parti aduerse d. omni damno illi aduocati qui instruūt clienticulos suos negare ueritatem & falsum rñdere. d. quibus ut dicit glo. in. c. i. d. cōfessi. li. 6. & quinquagesima di. sepe. Que etiā dicit q̄ solent ad uocati dicere clientulo si hoc cōfiteris perdes cām: nec dicunt pdes aīam si negaueris extra d. symo. c. Mathe9. Item qui petūt supflūas dilaciones & terminos de quibus dicitur per glo. in. c. statutū. §. si d. rescriptis li. 6. ubi dicitur Consueuerūt aduocati sua dolositate & i pitia nescientes aliter partes iuuare dilatiōes iuris petere ad testes ultra marinos uel extra puiciā pducendos. 3. q. 3. spaciū Vnde pōt iudex si d. malicia presumit sc3 ut id fieret cā prellādi negotiū suū sacramentū exigere: sed si iurabatur uidebatur danda dilatiō. Cōsue uerūt iudices & aliter puidere fm formam decretalis d. fideiussor. cōstitutis sc3 ibi q̄mittere receptiōnē testiū recepta cautōne ab illo q̄ uadat u3 mittat ad uidēdum illos iurare. Super quo uide quod ibi notatur hodie puto melius quisum per hanc litteram. Si enī dicit

107

108

109

110

pars habeo testes ultra marinos & iudex rñdebit paratus sum illos citare & expectare deponere salarium pro expensis testium in eundo ueniēdo stando q̄ si facere nolet cām nō differt iudex. Quid d̄ illis aduocatis qui sequuntur doctrinā sathane poītam a Specula. in ti. de aduocato. §. cōsequēter & §. seq̄t & §. utriusq̄ ubi describit cautelas quas dñt hñe aduocati tā auctori q̄ rei et q̄ utriusq̄ partis. licet ī fine dicat q̄ hec doctrina salutem aīe nō inforat imo sicut dicit psalm⁹ qui malignatur extermiābūtur. Vnde dicit cōsulo q̄ cōpeat ī tñmō fideliter & se uiribus & nō fraudibus tueatur. Tñ prius dat doctrinā dicēs q̄ aduocat⁹ actoris habeat astutiam & pentis ne alteri⁹ īsidiis supplātetur. 6. q. i. ex merito in fi. i. 6. q. i. si cupis Immo potius habeat uulpinam simplicitatē. Ostendat enī se simplicē & sic aduersarius eius eum minus uerebitur & contra eum parum sibi p̄uidebit. Si enī eum astutū estimaret sollicitus esset ad uulpiculā capiendā. extra d̄ pugna. cano. inter sollicitudines. i. Rubri. iuxta illud. Da occasione⁹ sapienti & sapientior erit. 23. q. 3. uide in fine Item sit cautus tāquā inops specialium semper stet ī generalibus. ut sic simplicitas p̄ren datur ne ei⁹ ītentio cognoscatur. ff. de iure fisci. l. ita. Itē utatur & ambiguus & duplicibus & monibus tanq̄ p̄prio⁹ ignarus. ut possit ad diuersos trahi sensus. 37. di. relatum. Ille enī dicit reginā interficere bonū ē. timere nolite Et si omnes cōsenferit ego nō q̄tradico. Hec enī uerba possunt ad bonū & ad malum retorqueri ītellectū & tūc accipiētur uerba p̄ eo & ei⁹ stabitur ītentioni & interpretationi. ff. de iudiciis. l. si quis ābigua. ff. d̄ uerbo. obli. l. inter stipulante. §. i. Item caueat ne alleget publice legē p̄ eo expresse faciente. sed eā iudici cum necessitas fuerit ad aurē dicat & p̄ eā ip̄m īforat ne aduersari⁹ cōtra illam sese ualeat rñsionib⁹ premunire. quia nihil tā īdubita tū ē q̄ nō recipiat quādā sollicitam dubitationē ī auctētica de tabellio. §. si uero colla. quarta. Item cautus sit ne aliquid corā iudice reuoc⁹ ī dubium & super hoc faciat iudicē p̄ eo ītloqui ne reus eū postea ualeat recusare. In cā criali cautius p̄cedat. Debet enī aduocatus ac cusatoris cōmēdare p̄sonā in quā crimē dicitur esse cōmissum ar. ff. de re. mi. l. oēs. §. i. & equaliter & qualiter potātes debēt eē speculuz successoribus. C. de priua. car. l. i. & qualit̄ facilitas uenie icētini tribuit delinquendi. C. ut clerico⁹ de uita & honesta. cle. Quātum autē ad aduocatum rei dicit q̄ ī primis officiū ei⁹ ē cām extenuare fugere & differre ī auctētica. de litigio. §. oēs colla. octaua sic tñ fugiat ne cōtra eum ex nimia fuga iudex presumat. 3. q. nona decernim⁹. Itē die termini nō cōpareat mane. sed sinat aduersarium p̄ueire et tā diu expectare donec tedio affectus recedat et tunc ueniat uel salte⁹

ultima hora diei iudice p̄ tribunali sedente: quia tota dies ei cedit nisi dictum sit. ut hora certa diei cōpareat insti. de uerboruz obli. §. iudice⁹. Et si uiderit aduersariū absente pōt tēpestiue uenire & eū iudici accusare & priusq̄ uenerit recedere. Tamē actore recedente uel si ultima parte diei uenerit premissa de mora qualitercūq̄ excu satione ostendit se uolūtariē cōparere & paratū in cā p̄cedere & d̄ dilatione dolere ut sic iudici placeat & nō p̄uocet. Si uero actor in stet iēdat aduocat⁹ rei & taceat & se dormire fingat sicut sagaces sepe faciunt aduocati. Et cum iudex dixerit ei rñde obiectus tunc lente & pigre surget quasi excitatus a somno & supplicet iudici p̄ audientia benigna deinde inuicem q̄ mēdet & quātū poterit blādiat ei. Item sit cautus ut si speret sentētiā cōtra se ferri non adsit eo tēpore quo fertur. Ad quid āt teneāt tales falsi & cauillofi aduocati ex dictis ī precedenti. §. cōprehēdi pōt. Itē sit cautus ut a conspectu iudicis sine aduocato actoris nō discedat ne ille aliquid ī ei⁹ abntia p̄ponat q̄ iudicē mouere possit.

De restitutione testium.

Vid d̄ testibus corruptis. Rñdet Hosti. ubi supra q̄ si per dictū ip̄o⁹ falsum aliqua partiū amiserit cām suā tenetur ad restitutionē faciendā ei qui dānificat⁹ ē ar. i. 7. q. 4. si quis ī atrio. ff. de calū. l. generaliter. §. illud. i. q. i. iubemus. Si autē recepit p̄pter testimoniū ue⁹ ferendū tenet hoc paupibus erogare. nam & uenalia testimonia sicut & iudicia uenalia p̄hibentur quīs testis ex pensas suas moderatas recipe possit. Concor. Monal. in sum. ī uerbo restitutio & in uerbo testis dicēs. q̄ testis falsum dicens preter penā falsi tenetur in iudicio aīe ad oē interesse parti q̄ suo testionio lesit ar. extra de testi. sicut et Ric. i. q. di. i. q. dicit q̄ testi nō licet uēdere testimoniū: quia quilibet īterrogatus loco et tēpore tenetur testi moniū ueritati perhibere: aliter ē symoniac⁹ si recipit aliquid pro ueritate dicenda. Sed aduocat⁹ pōt uendere patrociniū suū et iurisperitus cōsiliū quādo a iudice uel a curia nō recipiūt salarium suū p̄ quo ad ista adhibenda teneātur nec pōt dici q̄ isti uēdāt iustitiā et ueritatem: sed laborē suū et sollicitudinē. Alexan. uero dicit q̄ solum ē symonia facere testimoniū p̄ pecunia in cāis ecclasticis ī aliis uero graue peccatum.

Vt⁹ testis possit recipe sumptus necessarios. Rñdet Alex. de ales in 3. tractatu iudicialiū p̄cepto⁹. q̄ aliud ē p̄ testificatōne mun⁹ accipe aliud sumptus necessarios p̄cipere. Primū enī nephas ē et priuatio ueritatis. Vnde Grego. Si spes muneris subtrahitur cōfestim a confessione iustitie recedūt. Vnde dicit de iusto. qui excutit man⁹ suas

ab omni munere ille i excelsis habitat. Et idem de iudice. i. q. 3. nō sane. Vnde Beda super Marcu. Abiit Iudas ad summos sacer-
dotes & cōstituerūt illi pecuniā dare. dicit cū p muneribus falsum
cōtra quēlibet testimoniū dicunt quia pfecto ueritate p pecunia
negāt quasi dñm p pecuniā uendūt. Ipse enī dixit. Ego sum ueritas
Secūdū uero licitū ē. si sumpt⁹ necessarios precipue i p̄dicto cau cū
o3 ad locū remotū p testimonio ferēdo pcedere. Nemo enī tenet
ppriis sumptibus militare. Et iō dicitur i decretis. q. 3. c. uenturis
& 2. q. 3. nō licet. Per quos fuerit postulati sumptus cōpetētes mi-
nistretur. Et si i pecuniaria cā sint testes ab altera parte pducendi
sumptus dico in eundo stando & redeundo. C. de testibus. l. quoniam
& notat glo. in. c. statutum. §. si de rescriptis. l. 6. Immo ne dū sumpt⁹
sed etiā mercedem dieꝝ quib⁹ stetit occupatus p testimonio red-
dēdo & amisit opas suas debet habere. ut notat Ia. butrigari⁹ in. l. si
quādo. C. de testib⁹ ubi dicit. Nō o3 p alienis cōmodis suas iuenire
difficultates.

ii3 Sed cui reddet testis pecuniā quam accepit ut testimonium ferret
Rñdet Monal. qm quosdam nō restitui ei qā dedit: qui uidet testē
corrumpere uoluisse ar. ff. de condic. ob turpē cām. l. 2. Et alii dicunt
cōtra si nō dedit eo aīo ut testem corrūperet. sed ut sibi iustitia ob-
fuerit ar. i. q. 3. nō sane. extra de symo. dilectus.

ii4 Vtꝝ testis qui noluit māifestare ueritatē ppter qꝝ ps dānū icurrit
teneat ad restitutionē. uide ubi supra. §. q. 3.

De extorquentibus elymolinas
per mēdacium uel ipocrisim.

ii5 Tꝝ qui simulatione religionis aliqd acquirit sicut facit Ipo-
crita teneatur ad restitutiōē. Rñdet Alex. de ales in. q. i.
tractatu restitutiōnū qꝝ sicrō huius ē quod ille qui dat aliqd
ipocrite quē estimat bonū & religiosum nō dat per se loquēdo ipo-
crite sed iterptatur uiro religioso. Vnde nō trāssert dñum rei date
ad ipocritā. Vnde ipocrita nō ē possessor iust⁹ rei date: s3 usurpatie
& iuito dño. ergo rei aliene cōtractor ē ppter qd tenet ad restitu-
tiōē. Nō obstat qd ille cui cōfert p̄bēda ab epō qui credit eē bon⁹
licet nō sit nō teneatur ad restitutionē. quia rñdet idē qꝝ nō ē simile
quia licet ille qui cōfert illi p̄bēdam credat illū eē castū tamē ille
cui cōfertur fraudem nllam cōmittit ppter qꝝ illi cōfertur qā ille nō
simulat se castū tali intētiōe. Vnde l3 ingrediēs sit malus ut puta
fornicator licitus ē i gressus i p̄bēdā: uñ nō tenetur restituere sed
acquirens aliquid p ipocrisim tenetur quia ingrediens ē uiciosus & ui-
tiosus ingressus qā fraude & dolo ingreditur s3 si ingrederet ppter

fornicationē sicut si epus matrē uel sororē clerici cognosceret & ob
hoc ei daret: tenetur clericus resignare cognita ueritate. Vtrum si
diues mentiēdo se paupē acquirat aliqd teneatur ad restitutionē
Rñdet idem Alex. ubi supra qꝝ tenetur ad restitutionē ei⁹ qꝝ per
simulationē acquisiuit: sed nō tenetur restituere ei a quo accepit qā
ille meritum habet apud deū qui dedit ituitu pietatis & paupratis
sed tenetur dare pauperibus quib⁹ ille dedisset si nō errasset si qstet
illi qui sunt. Non obstat de Iacob. qui substulit primo genita. Esau
fraudulēter qā Rñdet idē Alex. ubi supra qꝝ nō fuit ista fraudulētia
sonans in malū. Licuit enī Iacob subripe prio genita Esau tāq uio-
lēto possessori. quia dñs qtulerau p̄riogenita Iacob qd itellexit Isaac
qfirmādo bñdictiōē dicens & eris benedict⁹.

Quid de mēdicatibus ualidis qui fingūt se i firmos & sicut dicit glo.
in. l. i. d. mēdi. ua. li. ii. possunt fingere cū herbis & aliis medicamentis
deformatas mēbroꝝ & egritudines corpoꝝ. Rñdet dñs Io. de pla.
qꝝ inspicienda ē conditio eoꝝ ut si eis fuerit corporu integritas &
annoꝝ robustas eoꝝ inertia sine ulla miseratione puatur hoc mō
Ut si fuerit sui subdūtur dominio accusatoris: si uero liberi efficiūt
ei⁹ coloni a scripticiis & hoc quādo fingunt ifirmitatem. Sed quādo
ē ualidus & nullam fingit ifirmitatē tunc si ē forēsis expellitur &
ad suas remittitur partes si autem ē de urbe debet qpelli ad opa &
artes & exercitia publica opanda. ut dicta. l. i. & in auctētica de qōne
§. si uero iuris colla. 6. Nam ut dicit ibi glo. cum sint robusti & sani
auferunt panem uere debilibus & infirmis & p qsequens tenentur
ad restitutionē. Esurienti enī panis uiriliter tollitur ut eius inertia
cobibeatur. §. q. 3. non omnis. & ut dicit glo. sup Math. Iusti⁹ feceris
si iniuste petentem correxeris quā si ei quid dederis. Vnde d qdi-
tionibus elymosine ē glo. 86. di. nō satis & in. c. qescam. q. 2. di. Si sit
puniūtur hospitalarii sancti Io. qui mittunt laicos & illiteratos pro-
questis & falsi questuarii. ut in. c. tuaz extra de priui. ubi dicit tex.
Veru3 quia priuilegiū meretur amittere qui permissa sibi abutitur
ptate fraternitati tue mandam⁹ quatin⁹ si quos clericos aut laicos a
dictis fratribus p colligendis elymosinis cruce false signatos iueneris
his a quibus ipos missos esse cōstiterit per totā puinciā exhortatōis
officiū interdicas: si laici fuerint excoicationis mucrone pcellas si
clerici officio beneficioꝝ suspendas nullo prsus priuilegii bñficio p
apostolico remedio pualēte. Et in cle. de peni. & remissi. dicitur Ab-
usionibus quas nōnulli elymosinaz questores in suis pponūt predi-
cationibus: ut simplices decipiant & aurum subtili uel fallaci potius
ingenio extorqueāt: ab eisde aīaz cedat piculū & scandalū p̄moꝝ

uia; put ē possibile precludere cupiētes iuxta statutū q silii genera-
duximus phibendū districte ne questores aliqui nisi apostolicas uel
dyocesani epi litteras exhibuerint quolibet admittatur nec pmittat
cum solum ipis cōputat indulgentias sibi cōcessas insinuare populo
& caritatiua subsidia postulare simpliciter ab eodē populo nlaten?
ipi populo predicare nec aliquid exponere quā q in lris continetur
supradictas litteras quoq; apostolicas dyocesani epi ne quid fraudis
cōmitti ualeat p easde; anteq; admittant questores ipsos examinēt
diligenter. Ad hoc cū aliqui ex huiusmodi questoribus sicut ad nra;
audientiam ē platum nō solum multa temeritate audacia & decep-
tione multiplici aiaz idulgētias populo motu suo pprio defacto cō-
cedāt. super uotis dispensant a piuriis & homicidiis & aliis peccatis
sibi cōfidentis absoluant male ablata incerta data sibi aliqua pecunie
qritate remittant tertiam uel quartā partē aliis de penitētiis iūctis
relaxent aīas tres uel plures parentū uel amicoꝝ illoꝝ q elymosinas
eis cōferunt de purgatorio ut asserunt mendaciter & abstrahunt &
ad gaudia paradisi perducūt. benefactorib; locoꝝ quoru; questores
existunt remissionē plenariā oīum peccatoru; indulgeant & aliqui
ex ipsis eos a pena & culpa ut eoꝝ uerbis utamur absoluāt Nos ab
usus huiusmodi p quos censura uilescit ecclesiastica & clauū ecclie
auctoritas deducitur i cōtēptu; oīmode abolere uolētes ea p quosq;
questores fieri uel attentari de cetero districti; iubemus omnia &
singula priuilegia si qua super premissis uel eoꝝ aliquo sint aliquib;
locis & ordinibus uel psonis questorū huiusmodi quocunq; concessa ne
ipsoꝝ pretextu sit eis materia talia ulterius presumendi auctoritate
apostolica q̄tum ad p̄missa penitus reuocātes. Questores aut qui
deinceps in premissis uel aliquo premissorū deliquerit uel aliis etiam
quibuscūq; suis priuilegiis abusi fuerint sic p locoꝝ episcopos pūri
uolum; nullo p̄sus priuilegio i hac parte suffragāte. Et in. c. cū ex
eo de senten. exco. dicitur. Qui aut querēdas elymosinas destinatur
modesti sint & discreti nec i tabernis aut aliis locis icōgruis hospi-
tentur nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas cauētes oīo ne
falsē religionis habitū gestēt.

LITTERA. QVAM DEBET HABERE HOSPITALE SANCTI IOANNIS.

Tem ibi exprimitur forma litteraz quā debent habere ab
episcopis. scilicet. Quoniā ut ait apostol; oēs stabimus ante
tribunal cristi recepti put i corpe gessim; siue bonū fuerit
siue malum o; nos diem messonis extreme misericordie operibus
preuenire ac eternoꝝ intuitus seminare in terris quo reddēte dño

cū multiplicato fructu recoligere debem; in celis firmā spem fidu-
ciāq; tenētes. quoniā qui parce seminat parce & metet & q semiat
in benedictionibus de bñdictionibus & metet uitā eternā. Cū igitur
ad sustentationē fratꝝ & egenoꝝ ad tale cōfluētiū hospitale pprie
n suppetāt facultates. uniuerstatē uestrā monem; & exhortamur i
dño atq; in remissionē iniungim; uobis peccatoꝝ quatinus de bonis
uobis a deo collatis pias elymosinas & grata eis caritatis subsidia e-
rogetis ut p subuentionē uestrā ipsoꝝ inopie consulatur & uos p hec
& alia bona que domino inspirante feceritis ad eterna possitis gau-
dia peruenire.

De restitutione facientiū elymosinas de alieno.

2 Vid de datis p pocrisim & primo an facientes elymosinaz
& alieno cōmittāt furtū. Rñdet Alex. de ales i. 3. i tractatu
noni precepti q sic & phibetur per illud preceptū. Vtrum
monachus uel alius religiosus possit facere elymosinā. Rñdet Hostiē.
in sum. in ti. de peni. §. quibus uer. quid de faciētib;. Videtur q non
quia n uolūtātē nec ppriū h; i. 2. q. i. nolo & c. nō dicatis. Et hoc ueꝝ
ē d puro claustrali nullā admīstrationē uel nullū officiū habēte nisi
hoc faceret de licentia abbatis de reb; coibus. i. 6. q. i. placuit. c. mo-
naci d postu. c. ex parte de cōsecratione di. §. nō oport; p nisi uideat
hoīem ad mortē esuriētē tunc enī hoc pōt facere de licētia summi
abbatis. i. dei. 88. di. pasce & c. nō satis qa i tali cau oīa sunt coīa. q. 7
di. sicut hi. nō obstante etiā cōtradictionē abbatis iferioris. ii. q. 3. qui
resistit. 8. di. que cōtra mores Si uero admīstrationē habet tunc nō
solū pōt sed debet quicquid supē pauperibus erogare. ii. q. i. quia tua
in fi. & c. aux. 86. di. nō satis. q. 7. di. sicut hi. i. 6. q. i. quoniā qcquid. S;
quid si religiosus accedat in scholis uel aliter i pegrinatōē uadit de
licentia abbatis: nūquid pōt facere elymosinas. Rñdet idē ubi supra
dicas q sic. quia eo ipso q abbas licētiāuit ipm uidetur cōcessisse q
faciat oīa bona que hōēsti scholares & peregrini facere q̄sueuerūt
ar. ff. de procura. l. ad rem mobilem & l. ad legatum de offi. dele. pre-
terea. ff. de iureiuran. l. 2. ff. de iudi. l. si lōgius: ita tamen quod mode-
rate hoc faciat.

Quid de uxore nūquid sine licētia uiri pōt elymosinā facere. Rñdet
Hosti. ubi supra q si habet res parafrinales & pprias preter dote;
pōt inde facere elymosinā etiā uiro inuito. C. de pac. conuen. l. hac. l.
Sed & de quibusdam rebus uiri. scilicet. de pane & uino & similib; q bono
& approbato more q̄sueuerunt ad dispensationē uxoris pertinere
pōt tēpate dare p deo formās sibi q̄sciētiam q̄ marit; debeat hoc
gratum habere licet forte hoc phibuerit aliquādo maritus. Solent

ii7

ii8

enī mariti p̄hibere talia ad terrorē & sic ut si nō in toto tñ tēperz
se a tanto. pōt etiā sibi formare cōscientiā ex qualitate pauperis de
quo credit q̄ si maritus eum uideret ei porrigeret. ar. insti. d. obli.
que ex delicto nal. s. placuit: sed & de licentia uiri hoc pōt & debet
facere idistincte. Si autē modis oib⁹ credit q̄ marito displiceret si
daret nec pōt suā cōscientiā formare tunc doleat: quia dare nō pōt.
Nullatenus tamen det cum scandalo mariti. Sic intellige. 33. q. 5.
q̄ deo. Et hoc ē uey nisi uiderit pauperē fame moriētem. tunc enī
posset elymosinā facere de licētia summi sponsi sicut dixi supra de
monaco. Et nota q̄ sicut de rebus mariti nō possunt uxores dare eli
mosinā: sic nec de reb⁹ dotalibus quaz dñs ē maritus. C. de rei uēdi.
l. dote & C. de iu. do. l. in rebus. Item caueāt uxores a mēdacio scz ne
cum dederint mētiātur dicētes se nō dedisse forte p̄p̄t metū uiroz
ne ī tēporalē etnā quā meruerant retributio cōmutet. sicut legitur
d. obstitricib⁹. 22. q. 2. si qualibet.

ii9

Quid d. filiofamilias. Rñdet idē ubi supra q̄ d. castrensi & quasi
castrensi peculio pōt facere elymosinā. Nam quātum ad illd pater
familias censetur. ff. ad mace. l. i. s. si. & l. 2. C. d. ino. testa. l. si. De ad
uenticio autē & p̄fecticio q̄uis primū suū sit quo ad p̄p̄rietatem
fm uero quo ad spē successoris & sic intellige q̄ qdāmō dñs rerum
paternaz etiā uiuētē patre itelligit insti. de rez quali. de differētia
. s. sed & sui nō pōt nec debet facere elymosinā nisi sicut supra dixi
d. uxore & monaco & aliis casibus in quibus potest aliē donare quos
notaui de dona. s. quis possit uer. q̄ dixi. Qui cūs sunt quatuor scz si
iusta rōne motus cā mortis donec si habet peculiū castrense p̄ quasi
si hz liberam admīstaationē peculii p̄fecticii & hoc ipm specialiter
ei cōcessum sit. Item ubi ē filius comitis uel marchionis uel senatoris
aliter nō: q̄ tūcūq; magnus sit & discretus. ff. de dona. l. filius fa. i. pri.
& s. i. & 3. Non uouit elymosinā dare de p̄fecticio peculio pōt dare
cōsiderata patris uolūtate & elymosine q̄titate: ut notat idē Hosti.
in ti. de uoto. s. quis ponere uer. quid ergo si uouerit. Concor. Ricar.
in. q. di. i. s. ar. 2. q. 6. dicens q̄ ordo naturalis exigit ut inferiora a su
perioribus regulentur: & iō illi qui sunt sub aliena ptāte constituti
de his in quibus aliis subiiciūtur ordinare nō dēt aliter quam eis
fuerit a superioribus cōmissum. et quia nullus homo ē alii subditus
quantum ad itēiores intellectus et uolūtatis actus nisi soli deo: ideo
de illis bonis orando et corde remittendo iniuriam oib⁹ elymosinaz
facere licet. sed qa monachus p̄p̄riū nō hz iō de bonis exteriorib⁹ nō
pōt facere elymosinam sine licentia abbatis expressa uel p̄babiliter
p̄sumpta nisi dispēsatio aliquoz bonoz monasterii sibi sit ab abbate

cōmissa tunc enī de illis pōt facere moderatas & rōnabiles secundū
p̄portionē bonoz que sibi cōmissa sunt ad dispensandū. quia ēt uir ē
admiſtrator bonoz tāquā mulieris caput. iō nō debet dare mulier
elymosinas sine cōsensu uiri exp̄presso uel p̄sumpto exceptis coibus
elymosinis & paruis p̄ cōpationem ad possessiones eorū nisi preter
dotem que ordinatur ad sūstentāda m̄rimonii onera habeat aliquas
res uel ex p̄prio lucro uel per aliū licitum modum: tunc enī d. illis ita
requisito assensu mariti pōt facere elymosinas moderatas. Filii autē
familias p̄p̄rias possessiones nō hēnt: nō ēt xui imo xui sunt possessio
dominorū. ideo facere elymosinas nō dēt nisi forte aliquas moicas
de quibus possunt p̄sumere q̄ patri uel dño placeat nisi aliquorū
bonoz ēēt eis a patrib⁹ uel dominis dispensatio q̄missa. Oēs tamē
p̄dicti licite dēt & possent ī cāu necessitatis extreme idigētib⁹ sub
ueire & assensu supiorū nō habito exp̄presso uel p̄sumpto.

Vtz fur faciendo elymosinā de re furtiua liberetur a restitutione
Rñdet Alex. in. q. in tractatu restituti. q̄ nō. imo plus peccat quam
si apud se reſuaret. Vnde non licet ei eam dare ne se reddat impo
tentē ad restituendū. Ecclesiastici. 34. Qui offert sacrificium de sub
stantia paupis quasi q̄ uictimat filiū ī conspectu patris ergo peccat
mortaliter dando rem alienā uel furtiua quia ipotentē se reddit ad
resti. Vnde per ipsum non stat quin pauper cui abstulit rem suam
moriatur fame & ob hoc cōparatur hoicide. Vnde sequitur. Panis
egentiū uita paupis ē. Et qui defraudat illū hō sanguis ē. Vñ peccat
fur uel latro si dat rem furtiua. Peccat ēt mortaliter accipiens eam
gratis nisi ualde sit ei necessaria ut puta ī ultima necessitate: qa dat
occasionem peccati mortalis ipi furi. Et ideo tenetur eā restituere
dño cū q̄scientia furis. & tunc uterq; liberatur.
Vtrum liceat furari cā pietatis rē uſarii uel auari ut inde fiat ely
mosina uide supra s. 3.

120

De restitutione acquisitoz p malos artifices.

Vero an acquisita p malos artifices subiaceāt resti. & p̄rio
querit Hostien. in sum. in ti. de peni. s. quib⁹ uer. quid ergo
dicēs. Quid ergo faciat sacerdos de pellipariis sutorib⁹ pic
toribus mercatoribus & siliis qui uix uēdunt sex minutas aliquaz
rez qui septies mētiānt uel deierēt: & multis aliis modis isti peccāt
nō de cōsuetudie: sed de lōgissima corruptella. Rñdet ad hoc dicēdū
q̄ quotiens talis mēdaciū scient dixit mortalit̄ peccauit & quoties
p mendacium p̄ximū suū decipit uel carius quaz deberet uendit ad
resti. tenetur. Si autē ignoranter mentitus ē uel ex in p̄uiso: qa lingua
labibilis ē: uel etiā sciēt hoc intēdit & scit illud sibi p̄deē: ut sic ſuet

121

122

se indēnem & pximo nō obeē: quia satis ualet res pretiū qđ datur
& sic nō ē deceptio in ualore nec in re quia non uendit unam rem
p alia nec aliquo alio mō: tunc pōt dici ueniale & sic pōt itelligi. 22.
q. 2. primū & m Ray. Vex tamē ex quo assidue & de cōsuetudie mē
titur quicquid dicat Ray. ex equitate & benignitate tñ d ueritate
mortale dicitur: sicut & ebrietas si assidua sit mortale ē. 25. di. 5. alias
Si uero iurat & deierat mortaliter peccat aliquādo & aliquādo ue
nialiter & m q notauit de iur. 5. qui pena. Vnde sacerdos d3 tales
i uiam rectam dirigere & inducere quātū pōt: ut recto fine laborēt
& rectā itētionē hēant & sine omni fraude officia sua exerceāt bōa
fide & consulere talibus q de licētia sui epī scirēt quantum possunt
uēdere uP lucrari imēsurā bladi uini & sīlia uP qtrū p libra possunt
ultra quā emerit uendere i recōpēlationē laboris & expensarū & si
sic uēderēt sine mendacio ipos crederem eē in tuto quo ad peccatū
negotiationis ar. de cōtrahen. emp. c. i. Et de uoto. c. i. & c. magne. 5.
fi. io. q. i. regenda. Et sic possum9 itelligi. 88. di. fornicarii. Hi autē q
hoc nō faciunt sū piculo uix euadūt. & sic pōt itelligi q dicit Leo.
Difficile eē inter emētes & uēdentes cōmertū nō itueire peccatū
de peni. di. 5. qualitas & c. sequētibz.

Re restitutione clericorū & symoniacorū

123 Vero quid de illo qui recipit beneficiū symoniace scienter
Rñdet Monal. in sum. sua in uerbo symoniac9 i ordine q q
recipit bñficiū symoniace scienter secus si ignorāt tenetur
renuntiare bñficio & restituere oēs fructus pceptos & q percipi po
tuisent a possessione sufficiēti diligētia. i. q. 6. si res extra d resti.
spoli. grauis Generaliter enī possidens sine ti. tenetur ad oīa damna
& lucra percepta & pceptienda. ff. d. re. mili. l. si nauis. 5. generalit. Et
uocatur hic ti. iustū initium uP cā possidendi: ut emptio uenditio do
natio & similia. Similiter si habet talem ti. qui p nō ti. ē habendus:
ut qui turpiter contra legū interdicta mercatus ē: ut si quis dolo uP
metu iducat aliquē ad uēdendū uP dandum sibi aliquid. C. de agri.
et censu. et colonis. l. quemadmodū et. ff. q metus cā. l. si partus. qui
fructus restitui debent deductis expensis. Item itellige d fructibus
quos nō expendit iutilitatem ecclesie: sed i alios usus. nā et qui depre
dandi aīo. i. dānificandi uel furandi siue alio modo ad negotia mea
querenda accessit h3 cōtra me actionē negotiorū gestorū nō i illud
qđ sibi abest: quia improbe ad negotia mea accessit. Sed in quo ego
locupletior factus sum. ff. d. nego. l. si pupilli. 5. sed et si quis. Simili
dicas d illo quo sciēte et cōsenciente cōmissa fuit symonia uP statū
cuz sciuit nō renūciauit. extra de symo. c. de symo. et. c. sicut circa fi.

Alias si eēt bone fidei possessor. i. quia ipō nesciēte cōmissa ē symo.
& diu possedit beneficiū. sed p9 statim cū sciuit renūciauit beneficiū
tenet tunc dño rei nō de cōsumptis sed de extātibus tantū. C. d rei
uendi. l. certū. Et hec ē pena clericorū. Laici uero debēt excoīcari. i.
q. i. reperiunt & c. si quis epus.

124 Quid de symoniaco in ordine & dignitate. Rñdet idem ubi supra q
suspēsus ē nec h3 executionē: & ideo quicquid facit gerendo officiū
dignitatis decipit aīas subiectorū ex. de elec. dudū. El 50 & idē dicas
i beneficio aīaz habēte. quia de his duob9 idē iudiciū ē habendū: ut
dicto. c. dudū & ar. extra de filiis presbiterorū. c. fi.

125 Quid fiendū de pecunia symoniace accepta. Rñdet idem ubi supra
q restituēda ē a symoniaco & quicquid symoniace accepit illi ec
clesie in cui9 uerecūdia fuit accepta: maxime si pecunia illa de reb9
ecclesie fuit nisi eēt monachus symoniace recept9 i prio monasterio
& ppter hoc trāsseratur ad aliud. quia tūc 50 monasterio hui9 mōi
pecunia dari debet. quo ad usumfructū. ut sicut habet onus ita hēat
emolumentum.

126 Quid de recipiēte simplex beneficiū symoniace. Rñdet Monal. ubi
supra q tam dans q recipiens si ē occultū ē suspensus ipso iure quo
ad se. sicut quilibet in peccato mortali cōstitutus. i. q. i. sacerdotes. si
uero notoriū ē de iure uel de facto suspēsus ē quo ad alios. extra de
tēporū ordine. c. 5. Nā & accusatus de symonia phibet exequi officiū
suū accusatione pēdēte maxie si ē ifamat9 extra eo. ti. c. accusatum
alias sec9. 6. q. i. 5. utz i pri. & ar. 2. q. i. i primis.

127 Quid de prelati et aliis clericis tenētib9 ad mīstrationē ecclesiasticā
et male ad mīstrantibus: nūquid tenentur eccliam reddere indēne
Rñdet Hosti. in ti. de peni. 5. quibus uer. quo q sic. in. c. q sicut. 5. fi.
de elec. Et hoc itelligas siue prelat9 de reb9 ecclesie expendat i me
liorationem pprii patrimonii Petiā ppter nimā diligentiā ppriorū
negotiorū neglexit negotia ecclesie pcurare et sic ecclia ē passa dā
num: sed et de culpa seu negligētia pcuratoris sui seu uicarii uidet
teneri de officio. Archi. ea que de sta. mona. cum ad mona. 5. i. ff. de
custodia et exhibitione rez. l. fi. Sed et si de suo aliquid expendit i
negotiis ecclesie illa pōt recuperare: uP ēt heres suus: ut sic fiat qdā
cōpensatio. hinc in. 2. q. 7. lator. i. 2. q. 7. c. i. et. 2. et de rebus ecclesie nō
alie. c. epus. Hoc aut itelligas quādo grauis ē lesio uel etia3 quo ad
alienationē uP diminutionē rerum imobilū uP mācipiorū ecclesie P
etiā redditū suorū. Nec enī phibetur prelati quo minus possint d
fructib9 et pceptis redditib9 quos suos faciūt aliqua erogare.
Quid de his qui donant sua inhonestis mulieribus uel mimis uel

ioculatoribus ppter peccata que cōmittūt uel ppter carnalitātē pfa
uorez seculi. Rñdet idē Hosti. ubi supra q peccant mortaliter. 86.
di. donare. & tenentur restituere ecclie si ppriū habent. De his aut
qui talia receperūt nō ē dubiū q tenentur ad resti. 2q. q. 6. si res. Si
uero cā elymosine & substētationis nature tribuāt non peccāt: nec
tenētur ad resti. dum tñ abstineant alias a peccatis. 86. di. pascē. i2.
q. 2. cōsulo & c. gloria epī. q. 7. di. sicut hi. & hoc maxie cā hospitali
tatis l3 qñ cau fortuitu ueniūt nec alias q comederēt de facili inue
nirēt ar. q. 2. di. quiescam9. ii. q. 3. quoniā multos.

129 Sed cui fiet restitutio ab Istrione uel meretrice qui non debuit hoc
recipe ppter peccatū cōmittendū nunquid restituet illi qui dedit.
Rñdit idem ubi supra q nō: sed successori suo uel superiori qui hoc in
utilitatem ecclesie expendat ar. i. 7. q. 4. si quis in atrio d' officio or.
c. cum uos d' cle. cōiu. c. diuersis fallaciis in fi. Nec obstat de deci. i. c.
tua nobis. §. i. uer. pretextu. quia illud intelligitur quādo is q tenetur
ad resti. nō accepat a clerico illud q tenet resti. & sic nō erat clicus
particeps i delicto: sed ubi ē particeps nō fit ei resti. ut puniat in eo
i quo delinqt ut in. c. pastoralis d' iu. patro. & d' tēpoꝝ or. c. lras Mo.
uero in tractatu resti. sic dicit. Restituere tenētur prelati eccliaruz
& alii clerici bona eccliaistica paupibus debita q nō sumūtur in usus
illicitos dando ea meretricibus & Istrionibus uel similibus turpibus
psonis. Similiter dando ea cōsanguineis potētib9 non ppter nature
substētationē: uel aliam licitam cām & honestam. s3 ut faciant eos
diuites notabiliter ultra statum conditōnis generis eoz uel parētele
ut cum epī & alii clerici de humili genere nati consanguineas suas
maritant baronibus & similia. & hoc quia cōtractāt rem alienam in
uito dño. Bona enī eccliaistica paupum sunt sm Hiero. & Aug. i6.
q. i. quoniā qcqd. 23. q. 7. q. at & q. 8. queior & i2. q. i. c. ultimo.

130 Sed nunquid tenētur banc resti. facere d' bonis patrimonialib9 si ea
habent aut sufficit q illam faciant de fructibus ecclie quos iā hēnt
uel habituri sunt. Rñdet idem ubi supra q cu3 quicquid supē eoz
usibus d' puentibus eccliarum debeat pauperibus: ut dictū ē non
sufficit facere resti de talibus fructibus eccliarum cum hēant bona
patrimonialia uel aliunde q de ecclia acquisita nisi quatin9 subtrax
erint sibi de necessariis uel quādocūq expenderent circa utilitatem
ecclie de bonis patrimonialibus aut aliunde q per eccliam acq̄sitis
Item meretrices Istriones & alie turpes persone p̄dicte q pascunt
de bonis ecclesie & etiam cōsanguinei. quia ut dictum est ditantur
notabiliter ultra statum sue cōditionis ad resti. tenentur eorum que
habuerūt de bonis ecclesie: nisi p̄dicte psone receperit cā elymosine

quādo in necessitate erant. i. q. 3. si res aliena. 86. di. pascē. Diuites
uero & potentes similiter tenētur quādo per fraudes uel minas uel
iportunitatem nimiā uel alias recipiūt sine iusta cā: secus tamen si
ppter necessitatem uel hospitalitātē recipiūt ar. ii. q. 3. quoniā mltos
& q. 2. di. qescamus. Similiter si sunt bene meriti honesti & spiritu
ales uiri p̄fcti: quia iā ipenderūt ecclie suū fuitium uel defenderūt
eam cōtra predones uel prestauerūt patrociniū i cā uel dederunt de
ppriis bonis & similia. Talibus enim tenetur ecclia rependere uicē
i2. q. 2. quicūq & c. scias. Item nota q bec resti. debz fieri ecclie cui
sic iniuriōse ablatū ē uel etiam ei9dem loci paupib9 si hoc expedire
uidebitur penitentiario. si tamē super talibus disponēdis hēat ptātē
ar. i. 7. q. 4. si quis in atrio. Et hoc cōueiens ē q paupibus detur cu3
indigeant & ecclesia habundet. alioquin si ecclesia paup ē melius ē
q in utilitātē ecclie cōuertatur.

Quid de prelati eccliaz qui pcuratiōē uel fuitium aliquod ipē
dunt legato uel aliis q plus sibi extorquet subditis quā soluāt. Rñdz
Monal. ubi supra q sic extorta restituere debet: & tātūde paupibus
erogare & si superior cui qrela p̄pōitur negligēs fuerit i executione
hui9mōi statuti d3 puniri extra de imu. eccle. q pleriq.

Quid d' clerico cui epus qfert bñficiū: quia cognoscat carnalit m̄re3
uel sororē ipi9 clerici uide supra. §. iis.

De restitutione suspensoz.

133 Vero an clericus suspensus ab officio teneatur ad resti. bñ
fici & fructuū quos tempore suspensionis suscepit. Rñdet
Hosti i ti. de suspensionibus. §. fi. Qui icipit. Quis sit effect9
q sic ut in. c. de diuersis fallaciis de cle. cōiu. & de cle. per ea. c. fi. de
suplen. negli. prelato. c. litteras. Sed nūquid suspensus ab officio itel
ligatur suspē9 a bñficio. Rñdet Inno. q sic. c. si quis presbiter. 7. q. i.
ii. q. 3. c. si epō foret. 8i. di. eos i. c. pastoralis. ubi hoc dicit d' appel. glo.
in cle. cupientes de penis in uerbo suspensū. Intelligit hoc uerum qñ
ex magno crimine uel ex magna cā suspenditur uel quādo cōtēnit
suspensionem: nam quādo suspensio fit ex leui cā: ut ppter infamiā
uel scandalum & tunc non subtrahetur ppter hoc bñficiū quod ex
magna cā subtrahi debet. i6. q. i. iuentum. Paruū autem crimē dicit
qñ dubitat an sit mortale: & ibi uide multos caus suspensionis quos
glo. enumerat & mltos cā9 suspēsiōnū papaliū uid' p hosti. i ti. d' inf
pēsiōib9. §. si qs possit dispēlare uer. sunt alii cā9 Cōcor. Gof. cū Io.
an. f. q. nō suspēditur a beneficio quādo ē suspē9 ab officio nisi sit
ex magna causa ab officio suspensus Hosti. etiā in sum. de cle. exco.
ministrante an. §. i. uer. puniatur dicit q dormientes iu sentētia ex

anno dico nobis

coi. & suspensionis beneficia que acquirunt tenere non possunt nisi cum eis misericorditer fuerit dispensatum: & e rō quia beneficiū rōe officii cōfertur. 8i. di. c. si q̄s a mō & c. si quis sacer. & c. eos. ergo non pōt eis dare beneficiū qui nō pōt facere officiū: quini mō nec fruct⁹ beneficiorū suorum antiquorū percipere dnt. q̄ diu ī sentētia dormiūt quia nō cōsuevit nec percipere debet beneficiū: quia nō facit seruitiū extra de appel. c. pastoral. §. fi. 32. di. c. preter hoc.

134 Quero an īpediens aliquē a cōsecutione alicuius bñficii teneatur ad resti Rndet Sco. in. q. di. 15. q. tenetur resti. beneficiū non totū. q̄ multū interē inter habere & ppe esse: s; aliquā portionē corrūdētē alicui parti ualoris beneficii. Et hoc si directē abstulit sibi bñficiū ītentione dānificādi eum. si autē directē scz pcurando sibi ipi & cū hoc dānificādo aliū ītendebat puidere sibi. & sic pcurat sibi & p cōsequens aliū preter ītentionē istius dānificetur. ille ad nihil tenet illi. quia licet unicuiq; sibi puidere alio neglecto. ff. de noui opis nūtiatione. l. 2. ubi dicitur q̄ si prescindo uenas in fundo meo per quas deriuabat aqua ad puteū alterius nocendi ītentione teneor sibi ad restitu. damni sed si hoc facio sine fraude & ītēdens q̄sulere utilitati pprie. ut quia mihi utile ē facere muz qui nō pōt cōueniēter fundari sine prescissione illarū uenarū nō dānifico illū quia ius habeo faciendi utilitatē meā in fundo meo. ut. ff. de re. iul. nemo dānū facit nisi is qui id facit quod facere ius non habet. iste autē habet ius sibi pcurandi beneficiū seruatis circūstātiis iustis & honestis. Cōcordat Ric in. q. di. 15. ar. 5. q. q.

135 Qui uiolenter occupat beneficiū cum cura seu scient se intrudit in eo ē ipō iure priuatus beneficio. similiter qd cū cura habebat & iō occupantes ppria temeritate psonatus aut alia quecunq; beneficia ecclesiastica ipō iure sunt priuati omni iure si quod in ipis habebāt & iō tenetur tā ad beneficiorū resti. q̄ fructūū. tex. ē in. c. cū qui bñficiū d̄ preben. li. 6. Si ergo habeat eccliam curatā & postea uiolēt occupet simplex bñficiū nō uacat primū: sed perdit ius si qd hēat ī sō. Sed quid si habet curatā eccliam & ui occupat prebēdā ī simplex beneficiū cui ē ānexa ecclia curata nūquid uacat prima? dicit q̄ nō: sed perdit ius si qd habet in sō. hec glo. ī dicto. c. cū qui.

136 Sed nūquid recōciliat⁹ fruct⁹ medii tēporis quo excoīcat⁹ extiterat recupabit. Rndet idē Hosti. ubi supra q̄ nō: sicut nec regressio iuris postlimini restituūtur stipendia ei⁹ tēporis quo apd hostes fuit. C. de re mili. l. stipendia li. 12. Oīa predicta ponit etiā Hosti. in ti. de sentē. ex. §. quis sit effect⁹: & addit q̄ clerico excoīcato & suspēso fruct⁹ medii tēporis quo excoīcatus uel suspēsus fuit restitui possunt ex

gratia nec debet tamen de facili fieri ne cōdenatur rigor canonice discipline ar. quinquagesima di. c. i. de cōsuetu. c. cū īter nos d̄ q̄cessio. preben. c. quia diuersitatem. Si autē iusta appareat sentētia. tūc sunt ei restituendi. 7. q. 5. sup. cās

Quid de his qui steterunt ī sententia longo tempore. Rndet idem ubi supra q̄ si steterūt lōgo tēpre puta biēnio ul triennio uel etiam anno possunt omnibus beneficiis supra scriptis perpetuo spoliari. ad hoc de cle. exco. nimis. c. postulastis de cle. cōiū. c. diuersis de cle. non resi. c. ad hoc. ii. q. 3. Rursus & c. q̄cunq; de peni. c. si. d̄ here. c. excoīcamus. §. i. & 2. & §. credentes: & tales nec eligere possunt nec eligi d̄ cōsuetu. c. cū dilectus. §. quia nobis de elec. c. cū īter de era. & qua. c. cū bone d̄ q̄cessi. prebē. c. quia diuersitate.

Quid de conferentibus talibus beneficia scienter dic q̄ a collatione suspenduntur donec super hec ueniā mereātur: ut puniantur in quo deliquerunt. ut in. c. postulastis de cle. exco. mi. Sed per quē merent ueniā & dispensari pnt: dic p supiores nisi forte hac decā in consilio suspēsus esset. s. quia q̄tulisset bñficia talib⁹: q̄a tunc a solo papa possz dispēdari ar. d̄ elec. nihil de preben. graue.

De restitutione religiosorū.

139 Vero an monasteriū restituere teneatur res quas expresse donauit ingrediens tēpre sui ingressus licet postea egrediat dūmodo tēpre donationis fuerit bone fidei possessor. Rndz Monal. in tractatu resti. in uerbo restitutio furti faciēda ē q̄ n. nisi grā facere uellz ar. 15. q. 2. nulli liceat: & extra de cōdic. apposi. c. uep & ī auctentica de mona. §. si uero. sed si hui⁹ modi res tacite & non expresse donate ad monasteriū peruenerūt: tūc sequūtur personaz q̄ si egreditur res hui⁹ mōi sō monasterio dari debent. quod etiam dicendū ē de clericis qui ecclias aliquid donāt ar. extra de cle. cōiū. c. q̄ a te. ubi de hoc in glo. 16. q. 5. de lapsis.

Quid de religiosis qui obligauerāt aliqd in seculo restituere Rndz Monal. in sum. in tractatu resti. in uerbo restituere tenētur ī cāu. §. Item nūquid q̄ tenētur petere ueniā de damno dato per se uel p īterpositā psonam.

Quero an regularis possit restituere per se & ppria auctoritate q̄ accepit p carnali ope ul d̄ furto p rapia. uide supra. §. 53.

De restitutione dñorū tēpaliū.

140 Vero an male acquisita p dños tēpales subiaceāt restitutioni Et prio quid de taliis quas iustue exigūt ultra ātiquū statutum & ordinationē. Rndet Hosti. in ti. de peni. §. quibus uer. Quid de questis q̄ tenentur ad restitutionem si uiolenter illud

137

138

139

140

141

142

exigunt. i. q. 6. si res: secus si subditus sponte offerat non exactus tacite
vel expresse sine fraude & dolo ar. 18. di. 2. eulogis. i. q. 2. placuit licet
etiam inhoneste exigeretur honeste tamen recipitur. ff. de uariis ex or.
cog. l. 2. §. 1. e. qdē res sanctissima & c. dilectus. extra de simonia. c. et si
qōnes. §. si. Cōcor. Monal. i. sum. i. tractatu restitutionum.

iq 3 Sed qd si difficilis sit restitutio: qd forte tot exegit dñs p̄decessores
sui qd si uenderet quicquid habet non sufficeret ad restitutionē. Rñd
det idem ubi supra qd scripsit Ray. qd pōt ei mederi. scz qd remittat
hoibus i recōpensationem aliquā seruitutem ad quā tenentur ei in p̄
petuū vel ad tēpus ad aliquā certam imunitatem seu liberalitatē vel
faciat inde aliquod hospitale vel aliam elemosinā cū cōsensu & uo
lūtate dāna passorū p̄decessorū eorū Concor. Monal. ubi supra.

iq 4 Sed an possit dñs aliquid exigere a subditis. Rñdet Monal. ubi supra
qd sic puta p̄ defensione patrie cū iuste iuaditur ab hostibz. ad hoc
enī tenentur oēs non solum res suas impartiri: sed etiā corpaliū laborare
muniēdo se incastro vel ciuitate & uigilare: & sic seipsos & res suas
saluent. 2q. q. 3. fortitudo extra de imunitate ecclīaz perueit. Siñt
quādo dñs maritat filiam suam: aut filiū facit militem aut releuat
feudum suū aut auget nouū feudum cōparādo & cū talia uideantur
respicere cōmodū subditoz p̄ eo qd cū dñs maritat filiam acquirit
sibi amicos & augendo feudum fit dicior & inde melius potest post
parcere subditis q̄ ante. & cum facit filium militem potētiōr ē ad de
fendēdum terrā. dicūt quidam qd non sunt damnādi qui talia exigunt
ubi cōstitutū ē. uel cōsuetum si tamen ad arbitriū exigi cōsuevit cū
moderamine exigatur. Itē pōt recipere dñs a seruis suis & petere
auxilium moderatū cum uadit in exercitum seu bellum iustum pro
expēsis ibi factis. Similiter quādo in eodem exercitu caperet siñter
quādo uadit ad principem & procurat pacem subditoz q̄ seruare &
pro aliis similibus causis pōt petere. ut dictum ē moderatum aux
ilium sine uolentia tamen ar. 10. q. 3. unio circa medium. Et d̄ censi.
c. cum apostol.

iq 5 Sed nūquid dñi auferentes res cōtra bannū portatas tenentur resti
tuere illis a quibz ablatae sunt Rñdet Monal. qd non. si statutum uel
edictum factum fuit cū cōsilio regentiū ciuitatē & p̄ cōi utilitate.
nam in talibus amittendi non cōpetit repetitio & p̄sequēs accipiēs
reddere non tenetur qd melior ē q̄ditio possidētis. tñ facerēt melius
quo ad eū si redderēt ne ex auaritia uideāt rapere.

iq 6 Quero quid de dñis qui exigunt a subditis taleas & questus Rñdet
Monal. ubi supra qd si exigunt a subditis taleas p̄ questus que sibi &
antecessoribus suis soluta sunt ab antiquo si hoc scitur & p̄babiliter

creditur qd ex iusta causa imposita fuerunt & soluta licite exigere
possunt: si tñ non scitur nec creditur qd ex iusta causa: tunc non debēt
exigere: sed restituere debēt si possunt qd cū mala fide receperunt
iq. q. 6. si res. Sed quō hoc sciri pōt. Rñdet idē qd pōt sciri: si super
hoc cōfectum ē instrumentum si etiā ita seruātū ē a tēpre a quo non
extat memoria: s̄m quosdam presumendū ē qd ex causa iusta fuerit
imposita ar. 12. di. illa. quod satis credendū ē nisi uolenta presump
tio sit in contrarium: presertim cū dicatur qd in longissimis prescrip
tionibus non oportet p̄bare titulum. sed ex lapsu temporis p̄sumit
titulus interuenisse qui allegatur.

iq 7 Quid de dñis exigentibus pedagia & theolonea ātīqua Rñd3 Mo.
qd licite exigere possunt si sunt a principibz vel regibz imposita p̄p̄
defensionē strate vel maris dūmodo exigentes faciāt illud p̄pter qd
fuerunt imposita aliter nō: si uero nescitur a quibus fuerunt imposita
creditur tamē qd ab illis qui potuerūt p̄pter defensionē patrie vel p̄
alia simili causa fuerūt instituta vel si nō cōstat de causa: extat tamē
cōsuetudo cuius non extat memoria s̄m Hosti. recipi possunt. Siñt
idem dicendū ē si iste non laborat modo nec facit expensas cum non
sit necesse paratus ē tamē labores & expensas impedere tēpre ne
cessitatis ita qd non solum qd tūc accipiet: sed et si erit necesse. ut quasi
fieret cōpensatione annoz in quibus vel nihil expēdit ad illos i quibz o
eum multū expendere. Si hoc ita gesserit pura & bona fide secure
recipe pōt. Cōcor. Hosti. i. ti. de cēsi. §. ex quibz uer. sed nūqd.

iq 8 Sed quid si dñs noua pedagia imposit: Rñdet Monal. ubi supra qd nullo
mō pōt occasione illoz ab adueientibus & trāseūtibz aliqd accipe
sine peccato nisi certum sit illud a p̄cipe vel rege fore statutū p̄p̄
eminētem necessitatē aliquā de subditis & tunc p̄cedat p̄ omnia ut
dictum ē de antiquis. 2q. q. 3. si quis romipetas. extra de treu. & pa.
c. inouam9 de cēsi. p̄ueit & c. cū apostol. ff. de publi. et uecti. l. uecti
galia. Vnde si ultra formā predictā aliquid ē acceptū restituendū ē
illi a quo iniuriose ē acceptū si fieri pōt sinant cum cōsilio ecclesie
paupibus erogetur qd notat cōtra dños qui uendūt datū baratarie
& consimilium.

iq 9 Quid de cōdentibus leges iniquas. Rñdet Hosti. in ti. de penis. §. qbz
uer. quid de cōdentibus. qd si sunt cōtra ius natāle qd i lege & i euā
gelio q̄tinetur ip̄o iure nō tenēt. 8. di. que q̄tra mores. 32. q. 7. flagitia
Idem ē si layci statuāt in preiudiciū ecclīe de consti. que i ecclīa
& c. ecclīa & obligātur in solidum statuarii cōsiliarii scriptores &
iudicantes & ea seruantes vel exequētes. ut. c. nouerit de sentē. exco.
& c. grauē. Idem si fiant cōtra ius pōitiuū ad paupes opprimēdos

& iustitiam impediendā & de talibus pōt intelligi quod legitur ysa. io. Vbe qui cōdunt leges iniquas & scribentes iniustitiā. Scripserunt ut opprimerēt i iudicio paupes & uim facerēt cause humilium populi mei ut essent in preda eorū & pupillos diriperent quid facietis i die uisitacionis & calamitatis de lōge ueniētes ad cui⁹ fugietis auxiliū ubi derelinquetis gloriā uestrā ne incuruemini sub uinculo & cum interfectis cadatis Cōcor. Monal. ubi supra q addit q q condūt leges de soluendis usuris uel solutis non repetendis & similia: si aliqui dānificati sunt occasione talis legis uel statuti tales ipō iure nō ualēt cum sint cōtra dñm. 8. di. que contra & 32. q. 7. flagitia sūt tenētur in solidum qui principem iduxerūt ad cōdendū hui⁹ mōi leges. Si sic obsequantes mortaliter peccant & tenētur resti. que occasione talium leguro sunt lucrati.

150 Quid si dñs tēporalis nō facit id ppter qd impōitum est pedagium Rñdet Hosti. ubi supra q grauiter peccat. nō tamen tenetur ad restitutionē qd accepit ex tali pedagio dūmodo fecit ad qd tenebatur nisi cōstaret q hac decā fuisset cōcessus quis teneatur ad satisfactiōnem plenariā q plus ē si id defectum iustitiē inueniatur. 22. q. 2. dñs & 9. q. 5. admīstratores. 3. q. 7. qui sine peccato i auctē. ut disse. iudi. 5. i. in fi. col. nona. C. de appella. si appellationē. ff. de iudi. l. filius insti. & obli. que ex quasi delic. na. i. Ru. si enī sentētia Ray. uera eēt uix aut nūq aliquis pedagia recipiētū saluaretur.

151 Quid dñs tēporalibus qui negligunt facere iustitiā miserabilibus psonis & defendere ab oppressionib⁹. Dic q sunt excoicati ipō iure p⁹ tertiā monitiōē nec possunt absolui nisi satisfacciant de damno qd incurrerunt ille psonē miserales. ut dicit tex. iuncta glo. 23. q. 5. c. administratores ubi dicitur. Administratores plane seculariū dignitatum qui ad ecclīaz tuitionē pupilloz & uiduaz ptectionē ratiūq refrenationē qstituti esse pculdubio debent quotiēs ab epīs & ecclesiasticis uiris conuenti fuerint eorum querimonias attentius audiāt & qm q necessitas expetierit absq negligētia exainēt & diligenti studio corrigant. q si dei timorem pre oculis nō habentes negligere p⁹ qam & tertiā monitiōē iuenti fuerit oī se nouerit cōmuniōe usq ad dignā satisfactiōē priuatos. Vñ nota qtra iponentes stipendiarios in ecclesiasticis domibus uel hospitalibus qui dissipant bona pauperū.

152 Quid de dñis tēporalibus qui utunt malis officialib⁹ & negligūt eos corripere uel officio priuare. Dic q tenētur de dānis eorū sicut dixi in iudicibus supra. 5. iio. & 5. 209.

153 Quero an solus princeps possit imponere collectas & superindicta. i.

accrescimoniam datioz p aliqua necessitate emergente ad tempus Rñd3 dñs Io. in. l. i. C. de superindicto li. io. q sic immo punitur alius iponēs siñ iussu principis ut. l. placet. C. de execu. mu. li. io. Qd ē uez quando imponūtur p occurrenti necessitate fiscali: s3 p occurrenti necessitate ciuitatis uel puincie uel alterius municipii: ipa ciuitas uel puincia uel municipium pōt sibi imponere imo cogit si pecunia nō sit in comuni: ut dicit glo. in. l. i. 5. quib⁹. ff. q cuiusq uni. no. & l. fi. & l. omnis puincia. C. de opere publi. & c. de imu. ne cōce. l. fi. & q notat Inno. in. c. grauē de senten. extra ubi dicit q uniuerſitas cōdenata p soluenda pena iponit collectā p solidū & librā: uide de hac materia i. l. i. dictiones. C. de anno & tribu. p dñm Io. Et hoc p3 qm eū q ciuitas uolens imponere collectā. ut dent principi nō pōt de iure cum cessat cā occurrētis necessitatis & cessat auctoritas supioris & nisi esset ciuitas libera que nō recognoscit supiorem de qua in. l. n. dubito. ff. de capti. alias nullus pōt imponere sine auctoritate supioris ut dicta. l. i. & l. placet.

Quid de dñis tēporalib⁹ qui uendunt officia publica. Dic q tā uendentes q emētes debent puniri. l. iulius ambitus. l. unica. C. eo. insti. de publicis iudiciis. 5. sunt preterea si ē in centum aureis & ē ifamis. ut dicta. l. unica uide infra. 5. 268.

De restitutione subditorum de male ablatis dñis faciēda.

154 Vero an subditi teneantur ad restitutionē male ablatoz a dñis suis quib⁹ subſunt & p⁹o qd d pedagis an d fraudātes ariqua p noua rōnabili ordiata teneāt ad restitutionē. Rñd3 Mo. q sic dūmō exigētes pedagia faciāt illd ppter qd iſtituta sunt alioquin si nō pnt restitui illis qb⁹ debet debet paupib⁹ erogari. Si at nō faciāt illud ppter qd iſtituta sunt. nō tenēt qā frāgenti fidem fides frangatur eidē ar. 61. di. 5. his oib⁹ extra de iure iuran. puenit. l. 2. Item caueant mercatores semp mēdaciū: quia si illi ut dictū ē faciāt qd suū ē & aliquid isti subtraherēt rapia p furtū eēt. uñ p cise tenerentur eis ad restitutionem & agere insuper pñiam de furto & mēdacio sicut de aliis peccatis ibi cōmissis: sed si iuste acciperet ille isti mercatores furtiue subtraherent per mēdaciū peccarent admī⁹ ueialiter ppter mēdaciū. ad restitutionē tamē nō tenētur s3 quosdā Cōcor. Hosti. i. ti. d. cēlib⁹. 5. ex qb⁹ i fi. dicēs q tā exigēs in iustū pedagogiū q nō iustū solues tenētur ad restitutionē.

155 S3 nūquid d fraudatib⁹ datiu ē iūgedū i foro pñerit soluāt penaz quā incidūt. Rñd3 idem ubi supra Dicūt qdā q nec in predicto cau nec in simili tenetur quis ad soluēdū emēdam penarum nisi fuerit

154

155

156

iudicatu cōtra ipm i foro cārum: quia talia nō debēt nisi tūc demuz
cū quis cōdēnat⁹ ē p sentētiā i forma iudicii. Vñ si quis furti aspor
tauerit pedagiū P iciderit alienā siluā P cōmiserit furtū aut sacrile
giū aut symoniā sup qb⁹ statuta ē pena corpālis P pecuniaria p legē
uel per canonem. nō ē iniūgenduz i foro penitēiali q soluat hui⁹
modi penas. nisi tunc demum cum fuerit qdēmnatus ad illas soluē
das s3 sufficit q soluat interesse & satisfaciāt ad arbitrium boni uiri
si iniuriā intulit.

157 Quid de christianis qui tpr guerre accedunt ad partes paganorum
& portāt illuc merces phibitas & ipi saraceni seu pagani tenent eis
fidē defendēdo eos in territorio suo & in mari a latronib⁹ uel pir
ratis. Rndit idē ubi supra q tunc debent ipi christiani soluere eis
pedagium fideliter fm statutū uel pactū. alias tenēt eis ad restitu
cionem si possunt. alias debent pauperib⁹ erogare quia fides etiā m
hosti. f. uanda est. 22. q. 7. Innocēs. 23. q. 1. noli. Et itellige de illis sara
cenis qui nō sunt uiolēti possessores terraz quas tenent etiā qui nō
detinēt terras qsecratas christi in habitatōe.

158 Quid si quis fureū christiāos captiuos & a saracenis detentos. Rndit
Hosti. in ti. de peni. §. quibus uero uer. quid si quis q nō tenetur. ar.
.23. q. 2. dñs. & q. 8. ut pridem. & hoc itelligas quādo nō ē tēpus treu
ge. Sed quid si treuga sit. Dic q tūc tenet restituere rem subtractā
& extractiōē hoīs uel alterius rei sublate. Er oīs damni dati ar. 23.
q. 1. noli. q. intelligit Ray. nisi forte saraceni cōpellant captiuos ydo
larrare i quo cau eriperet captiu⁹ i libertatem ar. 57. di. nulla. & tūc
nō tenetur subripiens eū ex quo de peccato mortali uel subuersione
fidei agitur magis sit deo q hoīb⁹ obediendū. ii. q. 3. Iulianus. & c. q
resistit. Quid si christianus captiu⁹ furetur saraceno qui eū captiuū
detinet. Rndet idē ubi supra q si fuit capt⁹ dum erat treuga quā
frāgebat & sic inuenitur in culpa. 23. q. 1. noli. & nō imminēbat famis
necessitas tenetur ad restitutionē: si at alias tpre belli captus fuit uel
necessitas famis imminēbat cū talem teneatur saracenus pascere non
tenetur ad restitutionē fm Ray.

159 Quid de subditis dānificatibus dños. Rndet Monal. ubi supra q re
stituere tenetur subditus sicut fur qui subtraxit d his q soluere dñt
dño absq uolūtate domini sui. Soluere enī debet ea q inter ipm &
antecessores suos plane bona fide sine dolo & coactione queit sicut
solet fieri cum mansus uel uille cōcedūt de nouo colonis uel aliis
personis de quo cōsueuit fieri istrumētū quo ponitur census & an⁹
& ponūt alie seruitutes & pactiones hīc inde & ideo omnia talia
dūmodo non sint turpia & qtra dñm peti possunt & soluenda sunt.

Nam quilibet in traditione rei sue pōt ponere legē quā uult dūmō
honestam extra de cōdic. apo. c. uerum. 18. q. 2. Eleulterius ubi tamē
idiffinite pōitum ē i instrumento aliquod tale uerbuz collecta talia
questa P similia. itelligēdū ē q debet eā moderate petere. Inspecto
honore & facultatibus subditoz extra de censu. cum apostol⁹ i fine
& .10. q. 3. c. fi. Similiter cū i instrumēto cōtinetur q talis dñs potest
facere taliam ad iussū uel ad placitū aut quando ē tal consuetudo
sine scripto: tunc illud iussū aut placitū moderatū ē ad arbitrium
boni uiri i spectis facultatib⁹ subditoz. Concor. Hosti. in ti. de peni.
§. quibus uer. quid d questis & taliis. Quero an i foro cōsciētie tene
atur quis iniungere pñiam. ut soluat penam quā icurrit ex pedagio
nō soluto. Rndet Monal. ubi supra. Dicūt quidam q i predicto cau
nec i silib⁹ tenetur quis ad soluendū emēdā penariam nisi fuerit iu
dicatum cōtra ipm in foro iudiciali quia talia non debēt nisi tunc
demū cū quis cōdēnatus ē p pñiam. Vnde si quis furti asportauerit
pedagionem uel iciderit alienā siluam uel cōmiserit furtū aut sacri
legiū aut similia super quibus statuta ē pena corpālis uel pecuniaria
p legem uel per canonē nō ē iniūgendū penitēti i foro penitētonali
ut soluat hui⁹mōi penas nisi tunc demū cum fuerit cōdēmnatus ad
illam: sed sufficit q soluat interesse uel satisfaciāt ad arbitrium boni
uiri si iuriā itulit. Idē dicit glo. 12. q. 2. fraternitatis.

De restitutione subditoz inter se de
his que ad inuicem extorquet.

160 Vero an subditi teneantur ad restitutionem eoz q iter se in
iuste extorquet. Et prio qd de ciuib⁹ q collectas dimiserūt
sup alios. Rndit Monal. ubi supra q si sciēt aggrauāt sup
alios aliqd ultra q dñt inuidia P odio tenēt ad restōē ei. si at se p alios
aleuiāt peccāt mortaliter: sed nō tenentur ad restitutionē coitati. q
nō aggrauāt eam i hoc. sed iimicos. & hoc ē qn quātitas summe ē a
coi determinata. Si uero collecta ē antiqua & debita dño tēporali &
aggrauāt iimicum tenētur ei in tātū si at se aleuiant dño tenētur i
tātū. Si uero amicū aleuiāt tenent si līt dño nisi amic⁹ prius restitu
erit. Si at ē collecta a dño nouo iuste pōita puta ad ppriā utilitatē
pōita nō tenētur exactores dño restituere nisi iimico si grauauerūt
eum. preterea dño non debent obedire cōtra cōsciētiā in collecta
iniusta. Itē nota q collecta fit duob⁹ modis i ciuitate sc3 per alios
& per se. p alios duob⁹ mōis sc3 determinate & indeterminate. de iate
sc3 quādo determinatur summa a coi illis qui aliis ad soluendum im
ponūt. & tunc si aleuiant se uel amicos nec aggrauāt coē: s3 inimicū
tantū & ideo tenentur tantū o illi. Inde mīate uero fit qn summa

nō determinat eis: s; dicitur q; iponāt ciuib; .io. denarios p libra. Et
tunc si se u; p amicos aleuiant coē defraudant. Sed s; m quosdam non
tenetur ei ad restitōez. q; dicūt hoc nō esse d; iure diuino institutū
sed publico uel ciuili. s; ppter bonū patrie: peccāt tamen mortaliter
ppter iuramentū pmissoriū infra tempus q; tum ad exactiōem. s; nō
q; tū ad solutū quia hoc mō iurauerūt. sed hoc mihi nō placet. Itē
q; fit collecta p se: fit si sit duob; mōis Priō q; deb; hō manifestare
iuramēto quicquid habet. & tūc si habet mille & iurat se tātū centū
hīe ē piurus: sed nō tenetur restituere. quia hec datio nō ē de iure
diuino: ut dicūt. Si sit s; mō fit q; hō iurat se missu; .io. denarios p
unaqua; libra q; habet i archa reposita alicui ad tpus i;fra tps illud
semp tenetur & elapso tēpore piur; ē si non facit qd iurauit. s; s; m
quosdā nō tenet ad restitutōē. quia nō q; tractauit rē alienā quoniā
ad huc dñum rei nō recessit ab eo & dicūt q; hec datio nō ē d; iure
dīno: ut dictū ē. Hec. n. opio cū pcedēti non placet mihi ppter dolū
& fraudē. q; q; tinet q; nll; debet p;ocinari s; m canones. Si at iurauit
tātū dare coi tenetur semp ex uirtute iuramēti.

i61 Quid d; discussorib; .i. estiātorib; p;ionioz qui dolo odio u; inuidia
pl; & min; estimāt & pximū & rēpublicā dānificant. Rndit Io. de
pla. in. dicta. l. i. C. de discussorib; li. io. q; siue sit discussor ad inuesti-
gandū & discutiendum qui sint publici debitores & alique; inique
declaret p;describat esse publicū debitore qui nō sit uel dicat eē de-
bitore maioris q; titatis q; sit tenetur ad restitutionē: & ipe remaēt
obligatus fisco in illa q; titate in qua alium descripsit inique: siue sit
discussor p;moniorū causa ponendi in estimo pro collecta uel alio
grauamine reali soluendo s; m q; titatē p;ionii cui; q; certe in id in
quo perperā: & inique plus estimat facultates alicui; quā ualeāt ipe
tenetur per tex. in dicta. l. i. Caveant ergo estimatores bonoz p;io-
nioz alioz quia tenentur ad illud quod male estimāt siue estimēt
p collectis publicis siue ad priuatū cōmodū: ut p fideiussorib; dādis
a tutore scd m ualorem patrimonii pupilli. quia si estimator min;
estimet & ppter hoc fideiussor minoris quantitatis datus ē tenetur
pupillo. l. si. C. de magistra. l. cōueniē. & l. i. s; diu. ff. Eodem ti. siue sit
estimator datus ad fideiussores approbandos sc; an sint sufficientes
larbitrio qui satis dare cogantur. Et similiter tenetur messor agri
edificii frumenti uel uini si dolo uel lata culpa. Inique metiatur. l. si
messor. s; i. & .2. ff. Si messor falsum modum dixerit. Et similiter ta-
bernarius qui in cōputatione fefellit. l. si in fi. eo. ti. de quo etiā. l. 2.
C. de iure fi sci. Vbi cūq; enī generaliter quis inique facit id ad quod
assumptus ē a iudice uel a partibus: ut cum notarius assumptus ē ad

cōputationē litterarū & male cōputat tenetur. l. cōputationis. C. de
fidei. instru. Vel medicus perperā refert de qualitate uulnez tenet
ut in. c. significasti de homicidio u; obstetrix de pregnatura uētris. l.
i. ff. de uen. inspi. tenetur hec ille.

Quid de malis electoribus. Rndit Io. de pla. in. l. obfuare. C. de curio.
li. io. Ex quo ad officium rectoris ciuitatis pertinet cōuocare cōsiliū
& facere eligi officiales & electis nūtiare ut possint si expedierit ap-
pellare & qui male noiauerit aliquem sciens eū habere excusatōem
& sic eum causa uexandi p ex odio noiat tenetur ei ad oēs sumpt;
litis quos ille noiat; faciet in causa appellatōis se excusando ne ei;
calūnia & temeritas transeat impunita. ut dicta. l. obfuare. & C. de
sumptūu recuperatione. l. unica & l. i. s; q; excusatione. ff. de uaca. mu-
nez & l. sciuerit. C. de excusationibus tutoz.

Quid de exactoribus tributoz qui plus debito exigunt. Rndit ide;
in. l. i. de exactoribus tributorum li. io. q; tenetur furti si plus debito
exigunt sub terrore & p;einentia dignitatis: ut dicta. l. etiam pro
alimētis suis & sue familie uel equoz. l. 2. C. de lucris aduocatoz. li.
12. & tenet i duplū ei a quo exegit l. i. C. d; sup exactōibus li. io.

De restitutione cōtrahētium.

Vero ad qd teneātur cōtrahētes. Rndit Io. de pla. insti. q; b;
mōis cōtrahitur obli. s; i. Quia si q; tractus celebrat grā datis
tātū ut i d; poito. tūc recipiēs tenet solū d; dolo & lata culpa
Si grā recipiētis tātū. ut i q; modato tūc tenet de dolo & oī culpa sc;
lata leui & leuissima. Si grā utusq; ut i locatōe tenet tūc de dolo lata
culpa & leui. ut. l. si ut certo. s; .2. ff. cōmodati. In mutuo at quia trans-
fertur dominiū iō recipiēs mutuū tenetur de dolo lata culpa leui &
leuissima & de casu fortuito. ut insti. quibus modis re;trahitur obli.
s; primo.

Quid d; cōmodatorio. Dic q; quādoq; tenetur solum de dolo & lata
culpa. Quādoq; etiā d; leui quādoq; etiā de leuissima q; q; etiā d; cau;
fortuito: ut notat glo. in dicto. s; i uerbo exactissima isti. quib; mōis
recontrahitur obli. nam de dolo solo tenetur. puta si cōmodo uxori
mee ut cōpta. i. ornata ueniat ad me: ut. ff. cōmodati. l. si ut certo. s;
Nunc uidendū & s; Interdū q; q; dolus et culpa ei; leuis. ut si com-
modo tibi ciphum ut omnes amici iuitentur ad cenā ut. ff. q; modati
l. i. rebus. s; hec ita quādoq; leuissima. et hoc generaliter. Vt hic int-
duz caus ut si culpa precedit dicta. l. i. rebus. s; alioquin. hec glo. Item
notat s; eundē dñm Io. q; colligit ex tex. i dicto. s; uer. nec suffic. q;
licet re sua quis possit male uti cum in ea sit moderator et arbiter
ut in. l. in re manifesta. C. mādati. tamē i deposito uel cōmodato est

- determinatū q̄ debet adhiberi exactissima custodia & diligentissima que leuissimam culpā excludit. Et iō si quis īsupra scriptis reb⁹ erat diligētissimus pariter debet esse ī comodatis: sed si in suis erat diligēti⁹ certe ī comodatis debet esse diligētissimus. & iō tunc debet adhibere maiorem custodiā rebus comodatis q̄ suis. Nā tunc in suis culpa culpāda ē. s; ī alienis ē puniēda. ut dicto. s; i. & dicta. l. si ut certo. & l. in rebus in prin. ff. comodati. Sed quid qn̄ ē ī suis erat diligētissimus & nō pōt nisi unā rem saluare. Rndit idē dñs lo. q̄ tūc loc⁹ ē gratificationi. quia pōt saluare quā uult de quo glo. in dicta. l. si ut certo Sed quid si quis utitur comodato ultra locū deteriatū. Rndit idē ubi supra q̄ in culpa ē & ad eum spectat piculū ut dicto. s; i. uer. alioquin. & dicta. l. ī reb⁹ īmo tūc cōmittit furtum usus insti. d. obli. ex delicto. s; placuit.
- i66 Quero qui dicātur cā⁹ fortuiti. Dic q̄ illi qui enumerātur ī dicto. s; i. & dicta. l. ī reb⁹ & l. qui fortuiti. C. de pignorib⁹ actione. Nam cā⁹ cui resisti nō pōt dicitur mors seruorū comodatoꝝ que eius culpa nō interuenit latronū hostiū ue ī cursu qn̄ res ē comodata ad peregrinādū ppter pirataꝝ insidias. Naufragiū icēdiū fugaꝝ seruorū qui custodiri nō solēt. Sed quero an furtū cōputetur inter caūs fortuitos. Rndit idē ubi supra q̄ nō ideo nō excusat comodatariū. l. cuꝫ duobus. s; dāna. ff. comoda: & insti quibus modis recōtrahit obligatio. s; si. nisi fiat a persona domestica de qua non suspicabaris ut notat Cynus in. l. i. C. deposit. & l. Eum qui. s; idem scripsit. ff. de furtis. Sed an icēdiū cōputetur comodatario inter caūs fortuitos. Rndit idē ubi supra q̄ nō si incipit in domo sua. quia sine culpa inhabitantiū nō oritur incendiū. l. nam salutē. ff. de offi. prefeti. uigi. sed si ī domo aliena & comodatarius rem euitare nō pōt habet regressum cōtra eum qui ē in culpa icēdiū. ut. l. si suus suam. s; si fornicarius. ff. ad. l. acqleā. Et notat glo ī dicto. s; si. isti. qb⁹ mōis recōtrahi obli.
- i68 Quid de depositario dic q̄ tenet solūmō d. dolo & lata culpa & mala electio depositarii ē ī culpa inde ēt qn̄q; tenetur depositari⁹ d. cau fortuito. ut nota. glo. isti. d. qui. mo. recōtrahitur ī eo. s; si. Qui q; enī sunt s; m lo. d. pla. q̄ faciūt depositarium teneri d. cau scz cōuētio. i. pactum dolo culpa mora obligatio. ut notatur. ff. depositi. l. i. s; sepe
- i69 Quid de bidello cui assignauisti libꝝ tuū & eū tradidit alteri an teneat. Rndit lo. d. pla. dic si tradidit tuo socio uel famulo tuo q̄ sueto alteri portati tuū signū cui uerisimiliter credere debuit non tenetur si at nō assignasti ei: sed simpliciter posuisti tenetur. id similitudinē locatoris s; m. l. dñs orreor. ff. loca.
- i70 Quid d. creditore pignoris. Rndet idē ubi supra q̄ tenetur d. dolo

& lata culpa & leui. quia contractus celebratur grā utriusq; ut dicit tex. i. s; si. isti. q. mo. recōtrahit obli. & iō nō tenet de leuissima culpa nec d. cau fortuito nisi fuerit in culpa.

Quero an iter ēptorē & uēditore cadat restitutio. Rndeo q̄ multiplex. ut patet īfra ī uerbo ēptio.

Quero d. quo teneatur soci⁹. Dic q̄ tenetur ad restitutionē damni emergētis dolo & culpa sua lata & leui q̄ leuis culpa estiat si non adhibz tāta diligētiā ī coib⁹ reb⁹ q̄ tā adhiberi solebat ī ppriis tpre societatis. ut īsti. de socie. s; socius. l. socius. ff. p socio.

De restitutione ei⁹ q ob cāz accepit & cā non ē secuta.

R Estituere tenetur qui accepit aliquid ob causam & causa nō ē secuta ut puta. Si dedi tibi pecuniā ut p me ires ad sanctū Iacobū & nō iuisti. Sec⁹ si pte nō stetit ut. l. si pecuniā. ff. d. cōdic. cā data ubi dicitur. Si pecuniam ideo accepis: ut capiam eam. deinde pato tibi ad pficiendum cōditio tēporis: uel ualitudinis impedimento fuerit quo min⁹ pficisceris an cōditio possit. uidēdum ē & cū p te nō steterit pōt dici repetitionē cessare. S; cū liceat peitere ei qui dedit pculdubio repetetur id quod datum ē nisi forte tua interit non accepisse te ob hanc causam pecuniā. Nam si ita res se bz ut licet nudum pfectus sit ita tamē rem cōposueris: ut necesse hēas pficisci uel sumptus qui necessarii sunt ad pfectionē iam fecisti ut manifestum sit te plus forte q̄ accepisti erogasse conditio cessabit. Sed si minus erogatum sit. cōditio locū habebit: ita tamē ut idēntas tibi prestetur ei⁹ qd expendisti.

Quid si dedi pecuniam uiro cui nuptura erat mulier. deinde nō sunt secute nuptie. dic q̄ ad restitutōē tenetur. l. si mulier. ff. de conditioe causa data cā nō secuta.

Quid si dedi tibi ut suū manumittas & nō manumisti p me peitz antequam manumittas dic q̄ ad restitutionem mibi teneris l. i. s; i. ff. de cōditione ob cām.

De restitutione gerētū negotia aliena & primo de tutore.

R Estituere tenetur tutor & curator oē dānū qd pupillo uel adulto: pcessit eoꝝ dolo lata culpa Pleui negligētia Nō at leuissima ut. l. qcquid. C. arbitriū tutele ubi dicit. Quicqd tutoris dolo Plata culpa Pleui siue curatoris miores amiserūt P cū possunt nō acq̄sierit ī hoc iudicio uēit ut ī l. i. de tutelis & rōni distra. dicitur in oibus que fecit tutor cū facere nō deberet. Item ī his que n̄ fecit cum facere deberet rōnem reddere tenetur prestādo dolo & culpā & quātam in rebus suis diligētiā haberet. Idem in prelato ut in c.

i71

i72

i73

i74

i75

i76

Cū i officiis de testa. Item s̄m Io. de pla. insti. d. obli. q̄ ex quasi q̄trac
tu na. s̄ tutoris q̄n tutor fuit negligēs i exigēdis noibus debitorum
pupilli q̄ facta sunt postea cā nō idonea ad soluendū cū prius essent
idonea t̄pre tutele tenetur ut in. l. 2. Carbitrium tutele. Item tutori
imputatur & ad interesse tenetur si causam pupilli de sp̄atā ducat. C
d̄ adm̄stra. tutoz. l. bona & l. si nō ē ignotū & ff. de adm̄stratōib9
re9 ad ciuitatem pertinētū. l. quotiēs. s̄. sicut ignoscendū ē cū illi q̄
bonam fidem agnouit. ut. ff. m̄. l. quīt9. bec spec. i. ti. de aduocato. s̄.
uīt9q̄ uer. itē ēt caueant. Quid si quis uolebat legare p̄ donare pu
pillo & tutor impediuit dicens. lega uel dona mibi glo. ponit hanc
questionē sabbatinam & nō soluit in dicta. l. quicqd. sed dici potest
q̄ tenetur pupillo ad restitutionē ar. cle. i. de priui. uer. p̄cipitur re
ligiosis: ut nō ipediāt testatores qui legēt p̄ parochialib9 p̄ matricibus
ecc̄lis. Vt dicit frater Aluar9 q̄ alias peccāt mortali9 & tenētur ad
restitutionē. Nā bec regula q̄ quotiēs quis aliquē ipedit a q̄secutōe
alicui9 b̄nficii tenet ad restitutōem ubi supra. s̄. 137.

De restitutione negotioz gestorum.

Estituere tenetur negotioz gestor omne damnu illi cuius
negocia gessit quod damnu processit dolo suo. uel lata culpa
uel leui: uel etiā leuissima quā alius diligentior erat gestur9
ut insti. de obli. que ex quasi cōtractu in prin. an autē teneatur d̄ cau
fortuito glo. ibi enū erat sex caus in quibus tenetur in uerbo obli
gatum & eq̄tra tenetur ad expēsas quas fecit negotioz gestor illi
cui9 negocia gesta sunt. Fallit i plurib9 caib9 enumeratis p̄ d̄m Io
ibi & i. l. uēsenius. ff. de nego. ges. l. prim9 q̄n p̄cessit p̄testatio q̄ non
gerat. ut dicta. l. uēsenius. Scd̄us q̄n gessit paterna affectiōe ut si nu
tricius prestitit alimēta priuigno uel in eum erudiēdum expendit. l.
qui paterno. C. eo. Terti9 quando maritus gessit maritali affectiōe
puta fecit expēsas etiā curando uxore egrā. Nam socer nō tenet
eas satisfacere nec cōputantur i restitutionem dotis. Nam maritus
tenetur facere curare uxorem suis expēsis: nisi quando non habet
dotē p̄ eēt expēsa magna ultra dotē. & uxor haberet patrē qui tenēt
ad hec: uel ipa habet aliūde. i. alia bona ex quibus posset curari. Non
tenetur t̄n maritus q̄n ex culpa uxoris non habet eā in suo obsequio
s̄m Iacobum de are. sed ad expēsas funeris uxoris tenetur ille cui
remanet dos p̄ ea parte p̄ qua deuenit dos ad eu3 ut. l. quia i uxore
C. de nego. ges. Quart9 p̄pter domesticā affectiōem & pietatem
ut si mater expendat i faciēdo dari tutorem pupillo. l. i. C. d̄ nego.
& l. is qui. ff. eo. ti. de hac materia uide infra. s̄. 227.

De restitutione sociorum.

Vid si duo sunt socii habentes rē cōmunē & alter i ea facit
expēsas. R̄ndet Io. de pla. insti. de obli. q̄ ex quasi cōtractu
s̄. Item si inter aliquos q̄ alter tenetur cōtribuire p̄tē suā
restituendo ei qui fecit expēsas de suo ut. l. si inter fratres. s̄. 2. ff. p
socio. & l. si ut p̄ponis. C. de here. priuat. Item nota s̄m eundem qd̄
ubi unus ex sociis ē rixosus & deuius uel non curat laborare terram
cōmunē uel locare domū cōm pōt socius accipe sibi partē suā quo
ad usum & laborare & sibi fructus recipe glo. ē notabilis i. l. iubem9
i uerbo diuidere. C. d̄ sacro sanc. ecc̄: & alia glo. i. l. luci9. ff. fa. here.

De restitutione accipiētis idebitū & ce.

Vid de soluēte idebitū ignorāter. R̄ndet q̄ recipiens tenet
ei ad restitutionē p̄inde ac si mutuo accepisset ex quasi cō
tractu insti. de obli. que ex quasi cōtractu nascūtur. s̄. si. &
insti. qui mo. recōtrahitur obli. s̄. Item si p̄ errorē sec9 si soluat sciēt
qa tūc donare uidetur. ut. l. cāpan9 de ope libertoz.

De restitutione dānoz ab aīalib9 dato9.

Vid si quadrupes puta equus uel asinus tu9 natali feritate
mibi damnu intulit: puta fregit uasā mea p̄ uegētē & uinū
effusum ē. R̄ndit Specu. in ti. de iuriis. & dāno dato. s̄. seq̄
uer. porro mibi teneris uel reficere dānū uel dare aīal p̄ noxa. ut insti.
si quadru. paup feci. di. in prin.

Quid si equ9 tuus calce me percussit & crus fregit uel brachium uel
occulum effodit uel aurem dentibus scidit uel me uulnerauit p̄p̄t quā
plagam oportuit me dare. io. medicis & alia. io. impendi icuratione
an petere possum s̄o & opa quib9 carui: & caritur9 su3. Dicit Specu.
ubi supra q̄ sic uel q̄ das aīal p̄ noxa. tex. e. ff. e. l. ex hac lege.

Quid si tuū animal icitauit meū ita q̄ meū aīal dedit alteri damnu
an tenearis. Speculator ubi supra uidetur sentire q̄ sic ide3 dicit glo
insti. si quadru. pan. fe. di. in prin. i uerbo feruore ne aīal tuū moueat
ad damnu dādum. Sui lasciuiā & facilitate siue incentiuo amore &
p̄secutione alterius anima: ut si equ9 tu9 p̄sequēdo equā meā frāgit
hostium domus mee uel mea blada interra cōterit uel aliter damnu
mibi dat siue suo corpe siue mediante alio instrumēto ut si bos uel
equ9 sine culpa cōducētis plaustrum obtruiuit aīal meū p̄ aliud dānū
dedit ut. ff. e. l. i. s̄. sin autē.

Quid si bos tuus comedit herbam mea3 uel canis tuus carnes meas
uel porcus farinā uel murilegus lardum uel mustela corrodit pānos
an mibi tenearis ad emēdam damnu uel dandū aīal p̄ noxa. R̄ndit
Specu. ubi supra q̄ sic ut. l. quintus. s̄. i. ff. ad. lacquile et. l. qui s̄uādoz
s̄. si. de prescrip. uer. et p̄ Bar. i. l. hoc āpli9. s̄. de his. ff. d̄ dāno ifectō.

